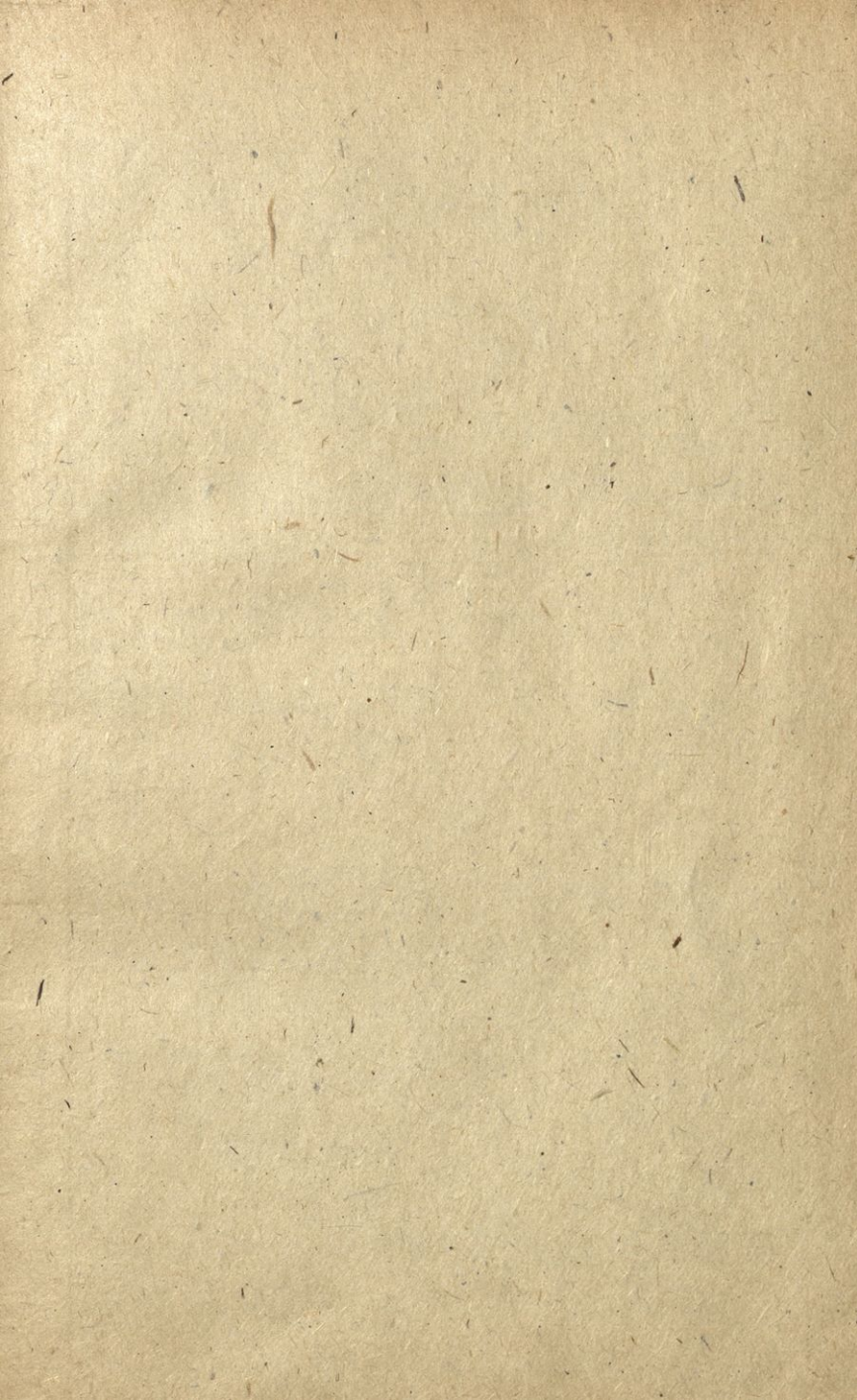
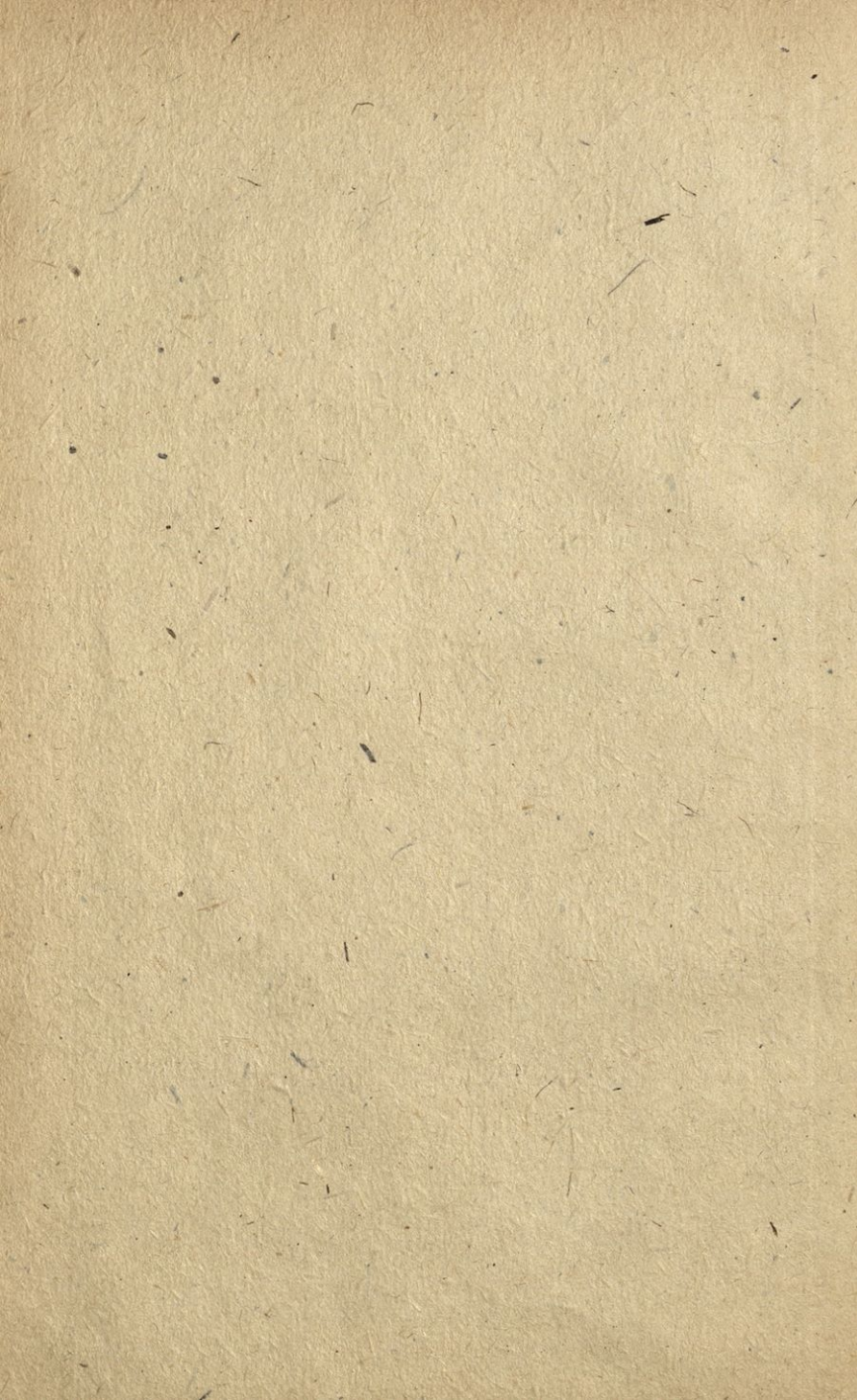

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

106592 -

POSTOJNA

15626/
1324

Postojna

sloveča

Postojnska jama

in

Cena $\frac{1}{2}$ krone.

njena okolica.

POSTOJNA.

Tiskal in založil
R. Šeber.

Podpisani priporoča slavnemu p. i. občinstvu svoje dobro izdelane

fotografije
Postojnske jame
(po naravi posnete)

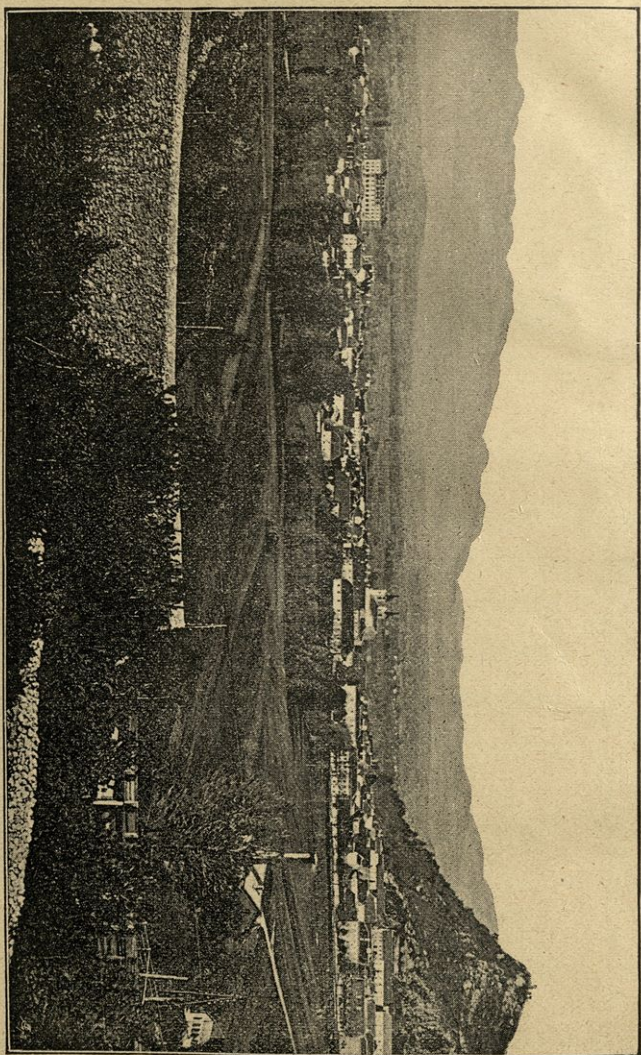
v raznih oblikah (vizit, kabinet, kvart), kakor tudi stereoskopne podobe.

Pri njem se dobijo tudi fotografije jame pri Otoku in Postojnske okolice, nadalje slike Škocijanskega naravnega mostú, Cérkniškega jezera, Planine in Haasberga, Jame pod Malim gradom v Planini, Vranje jame, Pivke jame in Črne jame.

K obilni naročitvi se uljudno priporoča

M. Šeber,
fotograf v Postojni.

POSTOJNA.

Postojna,

sloveča

postojnska jama

in njena okolica.

Druga pomnožena izdaja
s črtežem in raznimi podobami jame, Postojne in
njene okolice.

Po raznih virih spisal J. B.

POSTOJNA.

Tiskal in založil Rih. Šeber.

1898.

106592

106592

FLC 10981/1951

Predgovor k pomnoženi izdaji.

njižica „Postojna in sloveča Postojnska jama“, ki smo jo izdali leta 1888, je pošla do čistega. Vidoč, kako rado segalo je slovensko semkaj dohajajoče ljudstvo po njej, ker mu je bila zvest in zanesljiv vodnik po čudovitih podzemskih prostorih tega velikega čuda naravnega, nismo se zbali ne stroškov, ne truda, odločivši se za pomnoženo novo izdajo te priljubljene, in vsakemu obiskovalcu jame prepotrebne knjižice. Ozirali smo se pri tem na najnovejša raziskavanja, ki so se na našem Krasu vršila v poslednji dobi po ukazu c. kr. ministerstva poljedelstva, katere je večinoma izvrševal znani veščak g. Viljem Putick.

Dalje nas je naganjala k drugi izdaji tudi srčna želja, na prelubo našo Postojno svet po možnosti opozoriti. Naš trg, z divno krasno in zanimivo okolico, podoben je bil do najnovejših časov duhteči ponižni vijolici, na tihem cveteči med bujno travo in grmovjem, ko med tem brezokusni zvončki na visocih recljih bahačasto kvišku silijo. Ali če hočete, primeriti se dá Postojna z okolico svojo, lepi a sramežljivi, na tihem cveteči devici, ki pa prav zaradi svoje skromne skritosti bogatih snubačev pogreša. Da ji te semkaj privabimo, bodi drugi namen tej knjižici, kajti trdno smo prepričani, da se dandanes posamični kraji kakor tudi cele dežele posebno ondi

jako hitro vspnó do blagostanja, kjer so razumeli na lepoto svoje ožje domovine opozoriti ptujce, ki na to, ako jim je kraj všeč, trumoma prihajajo in ubožnemu narodu zaslužek naklanjajo. Le na Švico, na divno romantično švicarsko deželo se ozrimo in takoj nam mora vsak pritrditi, da niso prazne besede, če trdimo, da bi se zlasti naš kraj osobito le vsled zdatnega prometa s ptujci jako hitro povzdignil. Vsega, kar bi bilo k temu potreba, imamo v obilni meri. Krasno okolico, zdravo vodo in čvrst krepilen zrak dal nam je Bog, podzemska čuda odkrili so nam slavni možje in nam ni družega treba, kakor ptujca opozoriti na vse to in kedar pride, prijazno sprejeti ga in mu po možnosti dobro postreči. Poslednje nam ob prijaznem značaju, ki je vse skozi lastnina tû prebivajočega slovenskega naroda, ne bo delalo posebnih preglavic. Ako se nam to posreči, zadovoljni bomo. Iz srca ti želita, draga metropola notranjska, sijajno bodočnost

pisatelj in založnik.

I.

Postojna in njena okolica.

Kranjska dežela, ta do polovice tega stoletja svetu komaj po imenu! znan del cesarstva našega, deli se po svojem naravnem značaju na tri dele: na zeleno Gorenjsko z rajsko-krasnim bleškim jezerom in okolico njegovo, na solnčno Dolenjsko s čarobnimi vinskimi goricami, med katerimi se vije zelena Krka, in na kraševito Notranjsko, kjer je Bog svoja čuda zaprl v podzemeljske hrame. Kje je še dežela, ki bi imela jezero, kakor ga ima naša Cérknica, jezero, ki daje trem stanovom živeža, dobička in radosti. Ondi namreč, kjer ob polnem jezeru ribič ribari, briše si, kedar se je voda utekla, pridni kosec vroč pòt iz zagorelega, poštenega lica ter hiti spretni lovec za brzo in plaho divjačino. Kje je pokrajina, vprašam, ki bi imela tako divno-krasno, tako sloveče podzemsko čudo, kakor se z njim ponaša naša dežela v Postojni. Je sicer mnogo podzemskih kapniških jam po širnem svetu in to večjih in manjših, tako slovečih, tako bogato s kapniki očudatvorjenih pa kakor je Postojnska jama s svojimi pritiklinami, nimajo nikjer! Postojna slovi v tem oziru pred vsemi. Preden se podamo v jamo, treba katero ziniti o trgu samem.

Postojna je najvažnejši in najznamenitejši trg na Notranjskem ob veliki cesti, ki pelje iz Trsta v Ljubljano. Od obeh strani pripelje cesta trudnega popotnika naravnost v trg, kjer mu ponujajo skrbno postrežbo razne gostoljubne gostilne. Leži nekako v sredi med Trstom in Ljubljano, 555 *m* nad morjem. V Ljubljano, kakor tudi v Trst vleče se od tod 55 kilometrov dolga cesta, na izhodni strani trga dohajajo in odhajajo pa razni vlaki južne železnice na kolodvor, kjer se izvršuje jako živahen promet. Kdor se pripelje po železnici v Postojno, tu izstopi in na razpolago so mu razni postrežljivi izvoščeki in omnibusi, ki te za male krajcarje potegnejo od kolodvora do trga. Ako si pa trdnih nog, in te ne veseli ne ta ne oni, podaš se peš na pot in v desetih minutah si v trgu, katerega ob zapadni strani reka Pivka opasuje, po prijazni dolini proti jami vijoč se, v katero izgine.

Na severozapadu dviguje se s svojimi razvalinami 672 metrov visoki Sovič. Tù je stal svoje dni grad Postojna, ki je dal trgu ime. Leta 1689 treščilo je vanj. Lesenina je zgorela, zidovje osmojeno pa je ostalo, jelo se je rušiti in razpadati.

Trg Postojna obstoji iz 240 hiš, ki so vse trdno zidane, več je pa celo jako elegantnih stavb. Ondi naseljenih je kakih 1800 prebivalcev, katerim se od leta do leta večje število ptujcev pridružuje. Le-ti se hodijo semkaj hladit in so deloma Tržaćani, Puljani, Rečani in Goričani ter ostajajo po več mesecev trgu na veliko korist v naši sredi. Poleg teh dohajajo pa neštete množice leto za letom le za pol dné, za jeden ali tudi za dva dni v Postojno, da si ogledajo slopečo jamo in njena čuda. Med temi so čestokrat tù člani vladarskih rodovin evropskih in izvanevropskih. Da taki prihodi niso brez upliva na naš trg in prebivalstvo njegovo, jasno je kot beli dan, kajti poljedelstvo, živinoreja in trgovina, ter zaslužek na veliki cesti in železnici niso tako razviti in obilni, da bi pripomogli prebivalstvu do blagostanja, ako se to ne bo zgodilo potom živahnega prometa s ptujci, za katere je naš kraj kakor nalašč vstvarjen.

Sredi trga stoji na malem griči trden grad, sedišče c. kr. uradom. Za javni promet skrbé c. kr. poštna in brzojavna postaja, ter južno-železnični urad. Národno izobražbo pospešuje petrazredna ljudska šola, „Čitalnica“, „Sokol“ in druga društva. Onemoglim občanom je na pomoč občinska bolnišnica, okrepčanja potrebnim popotnikom na razpolago so pa razne z vsim

novodobnim konfortom preskrbljene velike gostilne „Postojnski dvor“, „Hôtel pri kroni“, „Národní hôtel“, „Vičičev hôtel“ itd.

Za dušni in večni blagor tržanov pozidana je bila tù iz novega leta 1777 krasna župnijska cerkev, in posvečena sv. Štefanu, kjer opravlja službo božjo dekan s pomočjo jednega ali dveh kaplanov. Na pokopališču počiva med drugimi za narod zaslužnimi možmi, tukajšni dekan in slovenski pisatelj Peter Hicinger. Vidite, taka je Postojna dandanes; pač ob vsej svoji skromnosti zadosti imenitna in pomenljiva za razvoj tega kraja.

Sedaj ozrimo se pa še nekoliko po okolici njeni, ki je tudi vredna, da si jo dobro in natančno ogledamo. Ako zapustiš peš železnično postajo in jo kreneš proti trgu, vgledal bodeš ne daleč od kolodvora pot, ki te pripelje do strelišča in do vodovodne postaje južno-železniške; nadalje vodi ta pot do hladnega studenca, ki preskrbljuje Postojno z izvrstno vodo, in v lep košati drevored Postojnski.

Na Sovič se gre memo gradú po strmi ozki poti, katera se pa že takoj za hišami razširi v drevored z lipami in akacijami obsajen, ki se zmerno napét vleče do vzhodja razvalin. Drevored je jako prijetno šetališče. Da si tudi razvaline nekdanjega gradú Postojnskega tú gori nikakor niso mikavne, je vendar pot tjakaj vže zaradi divnokrasnega razgleda trudavredna. Na zapadni strani trga leži pred tvojimi očmi bujnozelena Pivška dolina, po kateri se srebrnemu pasu podobna vije reka Pivka. Po sosednjem kamenitem Krasu videti je pa vže od tù blagodejen in švoje dni plodonosen vpliv pogojzdovanja. Tudi to bode dalo v nekaterih letih našemu kraju vse drugo lice, nego ga ima dandanes. Skozi gojzde severno od Postojne ležeče zvijata se velika cesta na Planino in železnica na Rakek. Mogočni, 1300 metrov visoki Nanos straži in ščiti nas na jugozapadu s svojim širokim hrbtom, med tem ko nas na izhodu 1266 metrov visoki Javornik hladi s svojimi senčnimi gozdi. Na južno stran proti Trstu dviguje se morskim valovom podobno valovito in kamenito kraško podbrdje.

Ker mora na tem svetu vsaka reč svoj začetek imeti, ga smemo izvestno tudi gledé Postojne zahtevati. Pričetnik je bil uprav naš starodavni Sovič, na čegar vrhu je stal trden grad. Grad in gora bila sta v isti dobi — Rimljani so gospodarili po naših krajih — dobro vtrjena, in národna pripovedka hoče

vedeti, da so se tedaj ropne ptice postojne (orli) jako rade zbirale po skalovji na Soviči in da je od tistih prešlo ime na grad, ki se mu je reklo Postojna in od gradu pa na selo ob znožji njegovem nastajajoče, ki se je sčasoma razširilo do današnjega trga.

Po razpadu rimskega cesarstva izginil je vsaki sled o lastništvu Postojnskega gradu do srednjega veka, dokler so ga dobili v last tedanji isterski grofje „Arisperch“ in „Arenasperch“. Le-ta gospoda je bila pa ob jednom tudi lastnica trga in okolice, ter jo je mogoče skoraj dvesto let zasledovati v zgodovini teh pokrajin. Leta 1149 bere se namreč ime nekega Hermana kot prvega Arispercha in leta 1331 podaja nam Guarina Arenaspercha. Vendar pa v tej dobi Arenasperchi vže niso bili nič več samolastni gospodarji, kajti listine kažejo nam leta 1326 goriške grofe kot posestnike trdnjave, za temi pa leta 1335 gospodo Stegberško. Le-ta je prodala leta 1371 grad in trg avstrijskima vojvodom Albrehtu in Leopoldu; kupčijo je sklenil Janez pl. Stegberg. Vže prihodnje leto 1372 zastavila sta Albreht in Leopold grad in trg tedaj jako bogatemu in prav tako razuzdanemu Celjskemu grofu Hermanu. Od slej nadalje bila sta grad in trg vedno zastavljena sedaj temu, sedaj onemu plemiču do leta 1616, ko ju je cesar Ferdinand II. prodal knezu Janezu Urhu Eggenberžanu.

V tistej dobi doživela je naša dežela žalostne čase in ž njo vred prestala jih je tudi Postojna. Turške druhal divjale so po deželi in Benečanov se je bilo tudi vedno bati. Tedanji prebivalci so bili vsled tega na polovico noč in dan v orožji in lastniki Postojne bili so ob enem vojni glavarji ob Pivki in na Krasu. Ker Turki vtrjenemu gradu niso mogli do živega, raztresali so svojo divjo jezo tem huje po trgu in okolici. Ropanje in požiganje je bilo na dnevnem redu in krščanska kri nedolžno pomorjenih mladih in starih, moških in ženskih tekla je v potocih po tej okolici. Obupno vpitje oskrunjenih in divje trpinčenih deklet čulo se je tedaj povsod, kamor se je pripodila ostudna turška druhal in to ni bilo le enkrat ali dvakrat. Petkrat pustošila so kopita turških konj Postojnsko okolico in sicer leta 1511, 1528, 1559, 1560 in 1564! To so letnice, ki so vse zapisane z našo srčno krvjo v zgodovini slovenskega národa.

Drugi naš sovražnik, Benečani, ni bil tako divji kakor Turki. Njim je bilo več za krasne gojzde, ki so se tedaj po

Krasu razprostirali, koder sedaj solnce sivo skalovje prepeka. Vse tiste gojzde izsekali so nam Benečani ter les odpeljali s saboj, rodovitno prst odnesla sta potem burja in dež in nam ni drugega ostalo, kakor golo skalovje. Leta 1508 polastili so se Benečani gradú, pa ga niso dolgo obdržali.

Poslednji zasobni lastnik tega gradú je bil baron Frančišek Oblak plemeniti Wolkensperg. Le-ta ga je prodal leta 1722 cesarski dvorni kamori na korist kraške konjereje. Od slej nadalje ostala je grajščina vedno državna last. Planinski in dolinski travniki izločili so se l. 1749 iz posestva Postojnskega gradú, ter so se prepisale Prestranskej grajščini v last za povzdigo konjereje.

Ko se je leta 1748 Kranjska razdelila na več okrožij, postala je Postojna sedež okrožnega urada za Notranjsko, kar je ostala do leta 1850, kadar je dobila naša dežela zopet novo lice.

Koliko da je prestala Postojna v turških stiskah in v koliko nadlogo bili so ji Benečani, smo že povedali. Toda to ni bilo še zadosti. Tudi ogenj jo je dostikrat obiskal. Dvakrat in to leta 1731, ter 1802 je požar po Postojni tako razsajal, da jo je do tal vničil.

Pa tudi francoski boji niso šli brez sledú memo nas. Francozje ustanovili so si za čas svojega gospodarstva na Kranjskem v Postojni „intendanco“, t. j. vojaško gosposko, katerej je skrbeti za dobavo živeža, obleke in sploh vsega kar je vojaku treba, da je sposoben za na pot in na boj. Pa tudi za poduk so Francozje skrbeli s tem, da so ustanovili v Postojni malo gimnazijo.

Leta 1848, 1859 in 1866, ko smo imeli krvave boje na Laškem, bila je Postojna nekako osrednje zbirališče našim armadnim pododdelkom, in od leta 1872 nadalje služi Postojnska okolica primorski vojni diviziji (Pulj, Trst in Gorica) kot jako ugoden svet, gledé raznovrstne porabe orožja, za velike vojaške vaje, kamor dohajajo čestokrat tudi večji vojni oddelki iz Štajarskega, Koroškega in Ljubljane.

Da je Postojna tako zaslovela po širnem svetu, pa ne gre hvala njeni politični, zgodovinski preteklosti. Ne! Zgodovina njena bi ne bila zadosti velika za to. Postojna je zaslovela in slovi po širnem svetu zaradi svojih naravnih čudotvorov, skritih v osrčji svoje okolice — pod zemljo. Tù se nahajajo čudapolne in čudatvorne podzemeljske jame, dupline in votline, po katerih dnu se pretaka deloma bistra voda s „človeško

ribico“, deloma nakapali so se pa v teku tisočletij prekrasni divno se lesketajoči kapniški stebri, kakor bi bili iz tal vzrastli. Pravi se jim „stalagmiti“. Od stropa doli visijo ti pa druge take kapniške naobrazbe in podobe, kakor jih vidiš primeroma po zimi od streh viseti, kadar zmrzuje. Tem prekrasnim kapnikom pravimo pa „stalaktiti“. Največ in najkrasnejih takih kapniških naobražeb nahaja se v Postojnski jami, dasi tudi druge jame niso brez njih.

II.

Zgodovina Postojnske jame.

Postojnska jama razteza se, kakih deset minut od Postojne, pod slemenom nekaj čez pol ure dolgim. Uhod v jamo je ob cesti Postojna-Otok, ne daleč od mesta, kjer se zgublja reka Pivka pod zemljo — v jamo. Velika jama, oziroma glavna pota so dolga 3090 *m*, postranske ali male jame imajo pa čez 2000 *m* daljave. Povodna jama, kolikor jo je do sedaj raziskane, meri kakih 1000 *m* na daljavo. Skalno sleme, pod katerim se Postojnska jama vleče, je iz začetka precej strmo, potem se polagoma dviguje, da naposled jako hitro proti ravnini pada. Smer mu je proti severu. Najnižja točka v povodni jami, kjer namreč reka Pivka v jamo privrši, vzvišena je nad morjem 511 *m*, uhod pri železnih vratih 530 *m*, znožje gore Kalvarije 520 *m*, vrh gore Kalvarije pa 564 *m*. Sleme samó, pod katerim se jama razteza, je nekoliko više nad morjem, kakor vznožje jame in sicer: Dolinski vrh nad začetkom jame 625 *m* in Kozji vrh nad koncem jame 647 *m*.

Cesta do uhoda je jako zložna in lepa, ter s košatim senčnim drevjem obsajena. Ta v poletnem času in hudi vročini popotnim jako dobrodejen drevored dal je nasaditi svoje dni tu za okrajnega glavarja in jamskega upravitelja službujoči, sedaj vže vpokojeni c. kr. vladni svetnik, gospod Anton pl. Globočnik, čegar plodonosno uradovanje ostane celemu Postojnskemu glavarstvu v neizbrisljivem spominu.

Blizo cerkve zavije se ta cesta od velike ceste na stran in te pripelje do jako prostornega uhoda, nekako po četrtturni hoji. Ondi na desni stoji strojišče, kjer izvajajo za razsvetljavo

jame potrebni električni tok, kateri je po jami v električne svetilke napeljan, ki jo čarobno razsvetljujejo. Kdor si je ogledal jamo ob času, ko se je razsvetljavala še edino le s kadečimi se plamenicami in brljavimi svečami, ta se ne bo mogel načuditi razliki, v katerej se mu jama električno razsvitljena pokaže.

Jamo opravlja komisija okrajnega glavarstva, katerej na čelu je okrajni glavar. Člani komisije so: jeden politični uradnik, okrajni inženir, davkar in trije zastopniki tržne občine.

Kdor si hoče jamo ogledati, mora plačati določeno ustopnino, katere dohodke komisija rabi za olepšavo jame in razne poprave po nji, kakor tudi za njeno razširjanje. Kar vrhu tega ostane čistega gre na polovico jamskemu zakladu, na polovico občini Postojnski. Ti dohodki so posebno zdatni vsako leto ob binkoštnih praznikih, ko se pripelje na tisoče in tisoče ljudstva na binkoštni ponedeljek od vseh vetrov v Postojno slavno jamo ogledovat, katerej ni nikjer na širnem svetu več enake! Na binkoštni ponedeljek obhaja narod vsako leto spomin na odkritje jame, katere stareji del je bil, če tudi malo, pa vendar le kolikor toliko znan že v trinajstem veku ljudem, kar nam pričajo v skalo zarisane črke in letnica: C. M. 1213. Novejšo jamo našel je pa meseca aprila 1818 vodnik po stari jami, Luka Čič. Ta spomin obhaja se po vsej Postojni kolikor se dá slovesno in veselo. Jame glavne dele razsvetluje čarodejno 14 električnih svetilk, ki dajejo vsaka za 1400 sveč svetlobe! Po rovih in hodnikih razvrščeno je pa na tisoče finih sveč, da ondi, preganjajo temoto. Postojnska jama na binkoštni ponedeljek je prava podoba tistih pravljič iz jutrove dežele, ki nam jih živo slika knjiga „Tisoč in ena noč“.

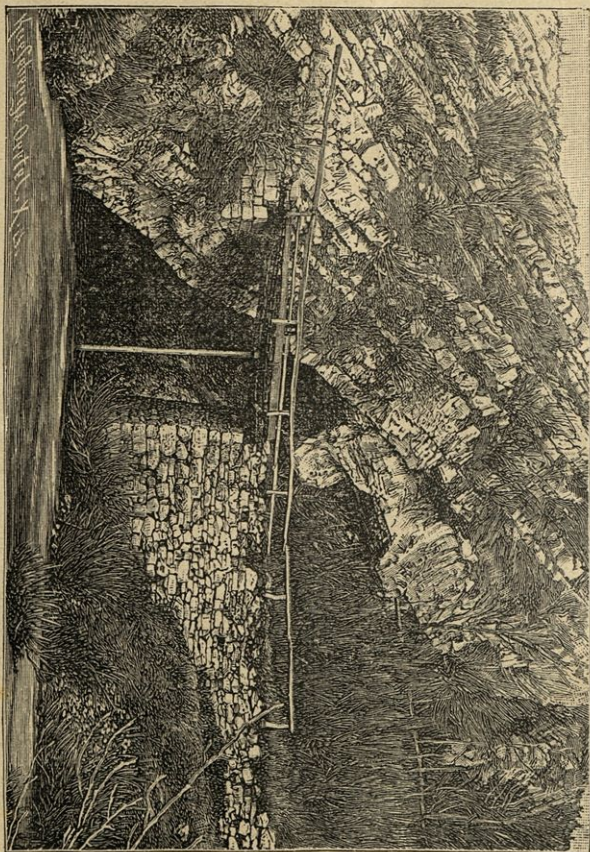
Nemogoče je povedati, kateri oddelek da človeka bolje prevzame, kajti vse je treba videti, vse le sam občutiti! Vsak korak po jami privede te pred nove podobe, ki se zopet na vsak pogled spreminjajo, od ktere strani namreč, da jih ogleduješ. Vže si hodil dobri dve uri, ko si zopet na onem mestu, od koder si se spustil po jami in zdi se ti, da si hodil komaj dobro uro.

Ozrimo se sedaj nekoliko po jami samej. V jamo podati se je lahko vsakemu in vsem, ki so to željo javili poldrugo uro prej jamski komisiji in plačali določeno ustopnino. Navadno je pa doba od 16. aprila do 15. oktobra določena za to. Med tem časom se lahko jama vsak dan ogleda ob $\frac{1}{2}$ 11. uri dopo-

ludne dalje ob električni razsvitljavi proti določeni plači 5 kron, za osebo brez vsakih drugih stroškov. Obiskovalcem se odkažejo v to določeni vodniki s svetilkami.

Senčnata terasa pred uhodom ponuja nam darežljivo prijetne prostore na svojih klopeh. Nekako čudno navdušenje

Odtok Pivke v Postojnsko jamo.

prešinja vsakega, kdor prvič stopi pred impozantni uhod čudovite jame. Ob levi, kakih 15 *m* oddaljena od glavnega uhoda so druge manjše železne duri — uhod za vodnike. Še nekoliko bolj na levo strmoglavi se reka Pivka v podzemsko palačo svojo, katero vršoč in hrumeč prehití, ter pod zemljo dalje dereč pri

Planini zopet kot reka Unec zagleda beli dan. Toda kratka ji je tudi sedaj pot na površji zemlje. Zopet se nam umakne izpred oči, da se nam pod zemljo proti Vrhniki pot ubravši ondi zopet pokaže kot zelena Ljubljana, ki se po dolgočasnem, malomarnem teku po Ljubljanskem močvirju uro hodá pod Ljubljano pri Zalogu v Savo izliva.

Sveta groza strese nas, ko prvič stopimo v te čudapolne prostore, v te prekrasne hrame in žive priče božje vsemo-gočnosti. V raznih povestih in basnih o okletih gradovih, o dobrih in hudih duhovih, o divjem in povodnem možu bere se dostikrat o podzemskih gradovih, ki se v samih demantih in žlahtnih kamnih leskečejo in utrinjajo. Kdor še ni takega podzemskega gradu na lastne oči videl, bi pač ne vrjel, da se pod sivo goró, po kateri se plaha divjačina pase, v resnici tak grad nahaja; da so ondi v resnici velikanske dvorane, katerih stene se leskečejo, kakor bi bile zložene iz samega žlahtnega kamenja; da se v njih stotine in stotine ljudi veselo vrti po taktu vbranih godcev, da se ondu nahaja v resnici lep park z okamenelimi cveticami in naravno upodobljenimi rastlinami; da ondi šumi in vrši prava živa voda; da se ondi dvigujejo goré, med katerimi se vlečejo doline, obdane od raznih stebrov in družih reči, ki jih navadno med nami vidimo. Vse to nahaja se v resnici v Postojnski okolici, kjer je svoje dni, v silodavnih starih časih reka Pivka jela spodjedati apnene sklade, ki že sami na sebi niso kdo vé kako trdni, ter si je vedno globokeje in dalje napravljala pot v temno osrčje matere zemlje, dókler ni izvotlila sedanje dolge jame, kamor leto na leto tisoče in tisoče ljudi prihaja od vseh strani in od vseh vetrov. Reka Pivka rila je in rije še vedno globokeje in dandanes videti jo je le še kratek tok, ki se vršeč v neznane dupline zgublja. Jame prazne, kakor jih je deroča voda pustila, Bog ni pustil. Zato je poklical delavcev — vodne kaplje jim recimo — in jim je naročil, naj mu jamo ozaljšajo in obdajo s čarobnim leskom. Na tisoče in tisoče hitelo jih je takoj spolnjevati voljo božjo in vsaka je vzela s seboj za okrasbo potrebne tvarine, kolikor jo je le nesti mogla. Ni bilo, Bog vé kaj, toda ker so delale vzajemno, ker so tvarino oddajale druga za drugo na eno in tisto mesto tisoč in tisoč let po apnencu na vse kraje razdelivši se, se je končno vendar le poznalo mojstersko delo njihovo, ki ga ne doseže nobena umetnikova roka, kaj še le da bi ga prekosila! Kaplje, ki so to prekrasno delo izvršile,

so bile in so še navadne vodne kaplje, ki so padale v podobi dežja na površje sive gore, pod katero se jama razteza; od tod so hitele po apnenih skladih v gore ter si je vsaka spotoma vzela s saboj nekaj oglenčeve kisline in pa razpuščenega apna, kolikor ga je ravno mogla nesti. S potoma prišedši na zrak v jami, zbežala je od nje oglenčeva kislina in tedaj odložila je kaplja ob enem tudi nekaj svoje apnene tvarine na stropu, kjer si je nekoliko časa odpočila, nekaj pa jo je vzela s saboj padši na tla, kjer se je sama takoj na atome razprašila, apnena tvarina se je pa strdila in za vsako kapljo nekoliko narastla. Tako so se v teku tisočletij napravili vsi tisti kapniki, ki visijo od stropa doli in oni, ki so videti, kakor bi bili iz zemlje vzrasli. Kjer sta se v tej dolgi vrsti let zgoranji in spodnji kapnik združila, ondi nastal je — steber, kateremu je videti, kakor da bi nad njim razprostirajoč strop podpiral.

Tako so nastala tista čuda po jami, ki ti dandanes vzbujajo strmenje, ako si namreč po jami stikajoč toliko truda prizadeneš, da pomisliš, koliko in koliko tisočletij da je šlo v večnost, preden se je vse to nakapalo, kar sedaj tvoje oko ogleduje.

Jama je bila natančno premerjena še le leta 1833, kateremu ne lahkemu poslu posvetil se je tedaj rudarski uradnik Ivan Fercher. Leta 1856 prišla sta vanjo cesar Frančišek Josip in cesarica Elizabeta in od tedaj nosi tudi del jame od „groba“ do „Ljubelja“ njuni imeni. Leta 1866 razširili so zdatno prejšnji ozki uhod v jamo, ter so ga obsadili z drevjem. Šest let kasneje napravili so po jami železnico, katera posebno slabotnim ljudem jako vgaja. Speljana je do Kalvarije in dolga 1534 m, Leta 1874 napravili so v veliki dvorani čez reko Pivko železen most in zopet šest let kasneje — 1880 — pa trojezične napise na transparentnih tablah po vseh bolj imenitnih prostorih jame. O električni razsvetljavi, katero so vpeljali leta 1884 po jami, govorili smo vže na drugem mestu in leta 1891 naročilo je c. kr. ministerstvo poljedelstva višjemu rudarskemu uradniku v Pribramu, g. Josipu Schmidu, da naj izdela natančen črtež jame in njenih do sedaj znanih delov, ter preračuni, v kakem razmerji, da je s plastjo nad njo nahajajočo se. Dotični gospod je zaupano mu delo jako natančno izdelal in nadejati se je, da napoči s tem kraškemu votlinoslovstvu nova še slavnega dōba.

III.

Stara jama.

Vodniki nas vže čakajo, sledimo jim v jamo. Ozek hodnik sprejme nas v nekakem polumraku, ki je nastal iz jako skromne svetlobe dneva in iz one, kar jo izhaja od gorečih sveč in svetilk. Še preden se oko tej izrednosti privadi, vže se hodnik, ko smo se ravnokar okoli vogla zavili, jame raztezati pred našimi očmi na širjavo, na desno in na leva. Hladán, toda dober in zdrav zrak puhti nam nasproti iz jame, kar jo je bilo znane do leta 1818, ali stare jame.

Votlo vrščanje sliši se pred nami in prej nego si domišljamo, nahajamo se v veliki dvorani, katera se v čarobnem svitu električne luči pred nami razprostira, kakor bi jo obsevala prijazna svetloba polne lune. Čudovito presenečeni bližamo se železni ograji in strmé opazujemo čarodejni prizor, ki se tù pod vplivom elektrike našim očem kaže. Nad nami mojstersko od nevidne vsemogočne roke obokani strop, v katerem se vtrinja na tisoče kristalov, pod nami vrščeča voda Pivka, in niti ne opazimo, da stojimo na naravnem mostu, ki ga je narava sama potegnila čez divjo reko. Od tod na levo vodi te k reki samej 84 stopnjic in pri njej si, ki se v divjem diru podí mimo tebe v svoje temno podzemsko kraljestvo. Brezštevilno lučic oznamenjuje njeno strugo po vsej veliki dvorani.

Velika dvorana, ki se imenuje tudi „Neptunova jama“, je 28 *m* visoka, 45 *m* dolga in 30 *m* široka in ob jednom največja votlina pod zemljo. Od uhoda semkaj znaša pot 28 *m*. Do leta 1818 hodili so ljudje le do semkaj, kajti ves ostali del jame odkril se je še le kasneje, ko ga je bil tega leta voditelj Čič našel. Do tù sem prišel je tudi cesar Franc I. leta 1816 in se je temu priходу postavil v jami prvi spominek iz črnega mramorja, ki je vžidan v skalno steno ob prej imenovanem naravnem mostu. Ondi se bere:

FRANZ I.,

Kaiser von Österreich,

der Gerechte, der Gütige, der Weise, stand
am 16. Mai 1816 hier und besah diesen unterirdischen
Schauplatz.

Josef Ritter von Löwengreif, k. k. Kreiscassier,
hat dieses mit innigstem Gefühle der Unterthansliebe und Erfurcht
der Mit- und Nachwelt bemerkbar gemacht.

To bi se po naše reklo:

FRANC I.,

cesar avstrijski,

pravični, dobrotljivi, modri, bil je
16. maja 1816 tù in si je ogledal ta podzemeljski prostor.

Josip vitez Löwengreif, c. kr. okrožni blagajnik,
je to s presrečnim čutjem podaniške ljubezni in globokega spoštovanja
vrstnikom in potomcem označil.

Do leta 1856 morali so se obiskovalci pri tem spominku
vračati, kajti strma stena, kakor zid navpična, zapirala jim je
vsako daljno pot po jami. Tistega leta vsekali so pa vanjo

„umetno galerijo“, ki je poldrugi meter široka in 55 metrov dolga. Ta galerija veže veliko dvorano s cesar Ferdinandovo jamo. Napravil jo je po odloku c. kr. okrajnega predstojnika in namestniškega svetnika Valentina Murnika, tedanji civilni inženir Pavel Eunike. Prav tù je tudi jako lep razgled na veliko dvorano. Galerija je za jamo velika dobrota, zlasti starikavim in trudnim ljudem. Kdor je namreč v prejšnjih časih prišel semkaj, moral je hočeš, nočeš po 84 stopnjicah doli, in na drugi strani zopet kvišku stopati. To pa zlasti ob deževji ni bilo tako lahko, kakor bi si človek mislil, kajti Pivka je navadno

izstopila, preplavila most in bližnjo okolico in vsakemu pot zaprla. Od kar je galerija tu, je povodenj v jami brez pomena.

Na vsak način je vredno jamo tudi s tega kraja ogledati si, toraj na pivški most podati se, kajti od ondot vidiš dvorano še le v vsem njenem veličastvu nad saboj. Zato boš prav storil, če jo kreneš v jamo gredé po poti čez most, iz jame vračajoč pa se zaviješ na galerijo, ker bodeš kolikor toliko vtrujen in bi se ti pač javaljne ljubilo po jedni strani doli 82, po drugi pa zopet 84 stopnjic gori vbirati; v jamo dospévšemu je pa to prava igrača.

Velika dvorana.

Vsak toraj, komur je kaj na tem ležeče, da si veliko dvorano od vseh strani ogleda in da se kolikor moč njene lepote navzame, naj ne opusti ugodne prilike. Vže po prvih 23 stopnjicah prišel bodeš na ograjen prostorček, kjer ti zija za ograjo črn propad, na čegar dnu vrši reka Pivka. Ob njem drži pot v „staro jamo“, kamor se pa zaradi slabe in nerodne poti sploh malokdo podá; tudi ni nič posebnega videti ondi. Med kapnami v tej jami je posebno znamenit rudeči slap, poleg tega pa še drug slap. Tu se nahaja tudi lopa, v katerej je v celi jami največ imen in to iz starih časov zarisanih. Najstareja letnica

ondi bere se 1213 in črki C. M. Za to našel bodeš ondi letno številko 1323 in imé Kjrheirer. 1343 Kirchemer prs., C. P. 1393. 1413 Mihael Hauser, 1538. 1516 Philipp Wenger, Gnad dir Gott. 1523 Stumpberg. 1534 Kjrheimer. 1540 Kauver. Hanns Hueber 1547. 1575 pozna se le nekaj čaček. 1575 M. W. (J. Sciffrerere) 1575. 1575 M. Weingarter. 1575 J. Tschifferrn. Ca. Agourer 1576. 1576 Longkainr. 1578 Der mit Herrn Joseph Holla Gnad dir Gott. 1580 Erzpriester. 1580 Görger Tauffrer. Franz Anton Herzog zu Cromau 1580 auch Fürst zu Eggenberg. A. W. 1585. 1585 Ferko Jankeritz. Gnad dir Gott 1587 Mariahilf za Vilharbar. 1592 Walant. Junika. B. P. 1606. 16 S 34. M. 1634. F. v. Steinach. 1634 Hanns Hueber. Stephanus Kanzianer. 1634 Dietrich. Maximilian Frauenholz 1636 Kaspar Moll. 1636 Martinus Cuboi. 1641 Stirch. Herr Jakob Rauver 1641. 16 JMO 42. 16. JPS 42. Lohr Ingenirer. Franz Himer, Tischlergesell aus Baiern. Fürst C. Eggenberg (grb), Johann Melchior Ott. Johann Paul Sarcher 1642 den 6. Juni. Marco Sernich, Bildhauer 1648 am 12. Genaro. Joannes Grassanz 1648. Hans Korn 1649 den 3. Juni. Johann Paul Hueber 1675. 1676 G. Nostiz. Michl Brigel itd.

Ta imena so zgodovinski mejniki, ki pričajo in še danes kažejo, od kedaj da vže Postojnska jama slovi.

Podajmo se po stopnjicah dalje in sicer za 20 stopnjic in dospeli smo do ozkobočnega naravnega oboka, skozi kateri nas stopnjice dalje vodijo. Tù še le opazimo, da naravni most čez Pivko ni družega, kakor kapitalen skalnat hrbet, dvakrat prevotljen, skozi jedno teh votlin dere Pivka, skozi drugo šli smo ravno kar sami po stopnjicah doli. Pred nami je od vseh 84 stopnjic le 28, po katerih bo treba doli in — vže smo ob levem obalu Pivke, od katerega se na nasprotno stran jako trden že-ležen most vspenja. Stopimo nanj. Pod nami vrščeča divja reka, nad nami v blede električni svitlobi velikanski obok velike dvorane, ktere čarodejni žarni blišč iz vode pod nami bobneče odseva, navduši nas nepopisno in neizbrisljiv je vtis, ki ga vzameš od tù s saboj.

Kdor je rekel A, reči mora tudi B. Po jedni strani prišli smo po 84 stopnjicah semkaj doli. Sedaj, ko smo se nagledali, nam pač ne preostaje družega, kakor po drugi pred nami vspe-njajoči se strani zopet kvišku. Za dve stopnjici smo na do-bičku, kajti le 82 treba jih bo pustiti za saboj, če hočemo zopet gori do galerije.

IV.

Ferdinandova jama.

Leta 1818 meseca aprila zasledil in našel je jamski voditelj Luka Čič nadaljevanje jame, katero smo občudovali v prejšnjem poglavju. Po novem tiru dalje stikajoč odkrili so se njegovim očem čudapolni prostori podzemski, o katerih bomo deloma takoj, deloma nekoliko kasneje govorili. Mesec dni kasneje počil je v Postojni glas: Prestolonaslednik nadvojvoda Ferdinand pripelje se letos v Postojno in si ogleda tudi jama. Pričele so se takoj nad zemljo in pod zemljo velikanske priprave za tako izreden prihod, da bode tudi kolikor mogoče impozanten in veličasten.

Prestolonaslednik Ferdinand res pride. V jami so ga sprejeli na drugi strani reke Pivke blizu vže stoječega spomenika Francovega na levi pred uhodom v novo jama, kar se je dalo slovesno in so v ta spomin postavili spomenik, ki se glasi:

In dieser Grottenhalle
Wie Zauber anzuschau'n,
Wo aus dem Tropfenfalle
Sich mächt'ge Säulen bau'n,
Trat ein aus fernem Land
Manch hoch Erhab'ner schon,
Vor allen FERDINAND,
Der hohe Kaisers-Sohn.

Am 17. August 1819.

Hueber sculpsit.
Loewengreif posuit.

Po naše bi se to reklo:

V prekrasne te prostore,
Kjer čudo zrè okó
Rastoče s kaplje vbóre,
Stebrovje prečvrsto,
Prišli so razni gostje
Iz raznih krajev sëm;
FERDINAND visokost je
Na čelu drugim vsem.

17. avgusta 1819.

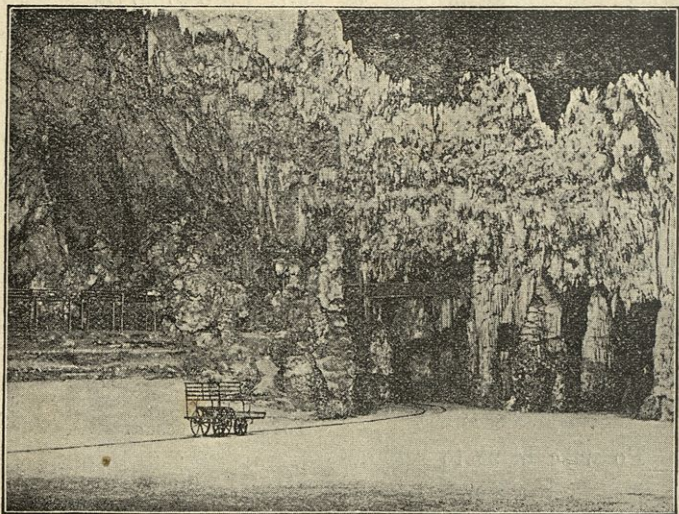
Hueber izsekal.
Loewengreif postavil.

Novo odkriti prostori dobili so imé „Ferdinandova jama“ in so bili tako krasni v svojem blesku in sijaju, — da je Čič od ondot povrnivši se zopet k svojim ljudem ves presenečen vskliknil: „Nebesa sem našel ondi, tako se vse sveti in leskeče!“

Taka navdušenost ni kar nič prenapeta, če pomislimo, da je prišel Čič v kraje, kjer se še ni nikdar kaka luč kadila in

so se nakapnine še v deviški svoji lepoti lesketale. Strjenih curkov naravnost od stropa doli, kakor tudi po stenah je tù že zdatno več in lepših.

Takoj pri uhodu v te prostore začne se železnica, katero so leta 1872 pričeli delati in se sedaj vže do Kalvarije lahko pelješ. Če pa morda rajši hodiš, pa hodi od jame do jame, ti tudi ne bo žal, saj so poti izvrstne, povsod gladke in s peskom posute tudi. Bati se ti tudi ni, da bi se kam prekopicnil, ker te povsod železne ograje čuvajo pred samogoltnimi propadi, ki

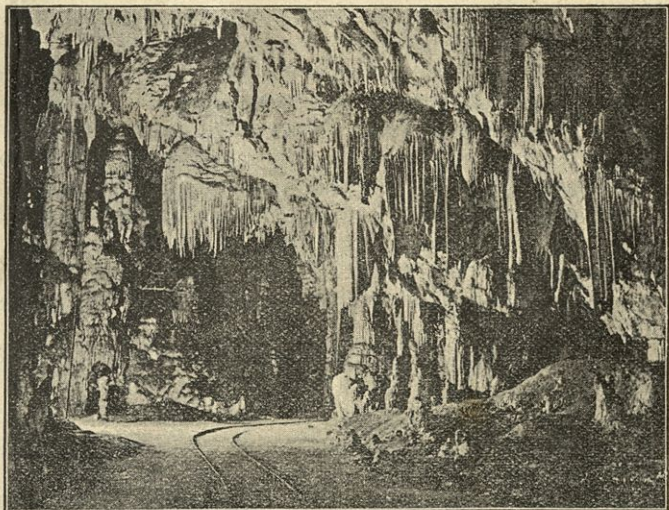

Plesišče.

ti od več strani nasproti zevajo. Se vsaj lahko po svoji volji pač povsod pomudiš, kolikor hočeš in to bode sedaj treba, kajti videti bo toliko in tako zanimivega, da, če le pri vsakej le količkaj bolj znamenitej nakapnini vsaj nekoliko postaneš, dve uri ne bo zadosti, če boš hotel vse videti. Ondi na desni vidi se siva „leca“, memo katere si vže čez malo korakov pred „mesnico“, v katerej visijo stalaktiti „svinjskim bohom“ podobni. Od tù na desno pride se po ozkem tiru v jako krasno, toda silno zakajeno stransko jamo. Kapniki njeni so bili svoje dni čuda lepi. Tù ne pozabi ogledati „antične

glave“, „angleškega vrta“ ali „parka“, „leva“, nekoliko dalje so „salame“, žal da so nevžitne, kakor tudi „gobe“. Blizo je tudi „prestol“.

Vrnimo se v glavno jamo. Pot pred nami je prostorna in zračna, nakapnine svitle, leskeče. Še nekaj korakov in pri „slapu“ smo. Jasnosive barve je in ves podoben okamenelemu pravemu slapu. Nekoliko dalje naletimo ob levi na poldrugi meter visok stalagmit, povsem podoben dunajskemu, po celem

Prizor iz Ferdinandove jame pred grobom.

svetu znanemu „Stock im Eisen“, ki stoji na voglu sijajne palače ob „Grabnu“ in „Kärntner Strasse“.

Prostor v jami se tu zopet dviguje na 10 metrov. Nakapnine so vže raznobojne in raznovrstne. Takoj smo zopet v prostorni lopi „v gotski dvorani“ imenovani, raznovrstnih nakapnin posebno bogati. Od tu nadalje se pride na prostor ob eni strani z železno ograjo zavarovan, kjer je videti zopet vse polno krasnobarvanih stalagmitov in belih kapnikov, med katerimi stoji „krstni kamen“. Ako stopiš tu na kraj, da se ti od stropa viseče kamenje pokaže v pravi luči, mislil boš, da

vidiš ob desni „severni žar“ ali „polnočno zarijo“. Od tū naprej sledé zaporedoma: „Krinolina“, „sarkofag“, „glediščna loža“, „cof“, „sv. Petra stol“, nekoliko dalje „ječa“, dokler se ne odpre pred taboj prostorna dvorana, v električni luči blesteče se „plesišče“.

„Plesišče“ je od uhoda vže 548 metrov oddaljeno, meri 28 na širjavo in 48 *m* na daljavo. Zrak je popolnoma čist in ne daleč na strani prav dobra pitna voda. Vendar pa ljudje rajši segajo po vrčku hladnega piva ali kozarcu iskrenega terana, ki se tū toči ob veseli in vriskajoči godbi Postojnskih godcev, po katerih taktu jo mladina korak za korakom vbira, vrteč se v živem kolobarju.

Na tisoče je leto za letom ob binkoštih in družih lepih praznikih ljudi tukaj zbranih, več stotin gori ti vsakovrstnih luči in kljubu temu je zrak tukaj vedno svež, vedno dober. Hvala za to gre naravnemu prezračevanju jame, ki se vrši samo ob sebi, ne da bi se tū ali tam kak poseben prepil čutil.

V tej jami našli so ob svojem času mnogo kostij tako zvanega „jamskega medveda“ (*ursus speleus*). Ko bi se bilo takoj od začetka bolj pazilo na take reči, dokler namreč tla še niso bile povsod umetno zjednačena, kdo vé, kaj vse bi se bilo tū še dobilo.

Tudi ta dvorana ima svojo spominsko ploščo. Posvečena je možema, ki sta si za jamo velikih zaslug pridobila. Ta gospoda sta bila Josip Jeršinovič vitez Loewengreif in pa dr. Adolf Schmidl. Prvi je skrbel, da se je jama na vse kraje tehnično preiskala, drugi pa je omikani in učeni svet z njenim popisom opozoril na njo. Napis na plošči je latinski in se glasi:

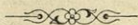
Protectoribus meis, Cultivatori meritissimo
Josepho Jeršinovič equiti de Loewengreif
et descriptori ingenuoso
Dr. Adolfo Schmidl
MDCCCLXV.

Iz plesišča zavijemo se dalje gredé na desno, kjer nas pripelje pot do kapnika, ki ima nekoliko podobo s kakim kipom Matere Božje z detetom v naročji, nekoliko korakov dalje dovede nas pot mimo sijajno leskečega se kamenja k stebru, ki se mu pravi „stolp Pizanski“; nastal je tako, da se je velik stalagmitski steber ločil od svoje druge polovice in se omahnivši na svojega soseda naslonil. Od tū naprej vgle-

damo v precej prostorni dvorani, ki je 8 *m* visoka, „žrelo“, „črepaho“, „krsto“, „kapelico“, „prapor“, „mrežo“, „lestenec“, „palmo“. Še nekaj korakov, in „vodometa“ se nam pokaže — rudeč curek iz blestečo-bele tvarine.

Na levo od tukaj nahaja se jako ozka, nizka globina, 85 *m* dolga stranska jama. Pred uhodom visi od stropa doli „orlova peruta“. Vsa ta stranska jama imenuje se vsled svojih vosku podobnih okamnin, „voščena jama“.

Naprej gredé se nam zdi, kakor da bi ne mogli več dalje, kajti navidezno nam pot zapira velikanska nakapnina, obstoječa iz nébesa v gotskem slogu raztegnjenega čez veliko raznovrstnih stebrov, pod katerim je videti „grob“. „Grob“ je ena najredkejših nakapnin v Postojnski jami, posebno ako ga obdajajo od več strani luči, je to jako lep prizor. Na levo od „groba“ stoji čvrst korenjak stalagmit, ki se mu „obelisk“ pravi.

V.

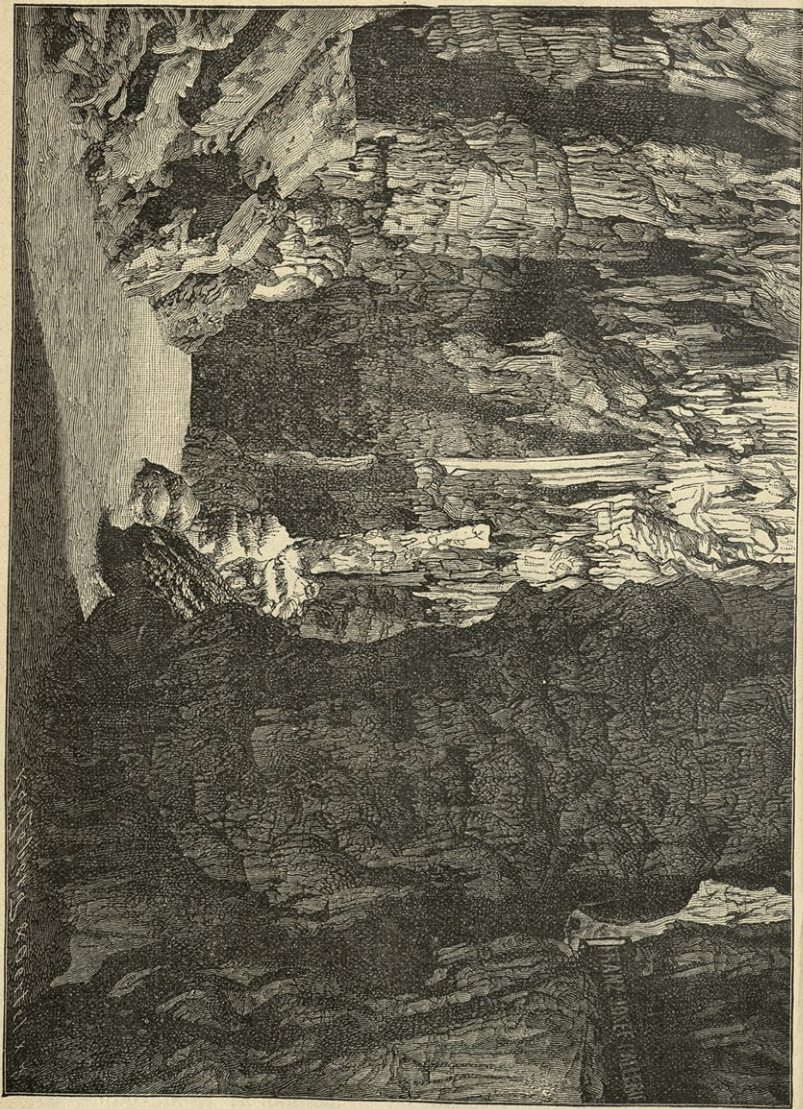
Franc Josipova in Elizabetina jama.

Boječ se, da nam pri grobu ne bo mogoče dalje, se pač kmalu prepričamo, da se Ferdinandova jama tù na dve strani razdeli. Jama sama zavije se pri grobu na desno proti vshodu, mi pa obrnimo se na levo in stopimo v novo jamo, ki se ji pravi Franc Josipova in Elizabetina jama. Ime je dobila ob priliki prihoda sedanjih Veličanstev cesarja in cesarice v jamo, kedar se je prvič odprla in vročila prometu. S tem, da smo se obrnili tù sem, pričeli smo tudi hoditi v kolobarju, v katerem se na levi strani zopet k grobu vrnemo. (Gl. črtež).

Ta jama ni tako bogato in čudapolno obdarovana z nakapninami, kakor Ferdinandova, toda kar jih ima, so vse še nekako bolj deviške, manj zakajene, stebričje tanjše, vsaka reč nežnejša. Tù se nahaja najlepše belo in rudečkasto kamenje v celi jami, deloma prosto stoječe, deloma od stropa viseče ali pa ob stenah razploženo.

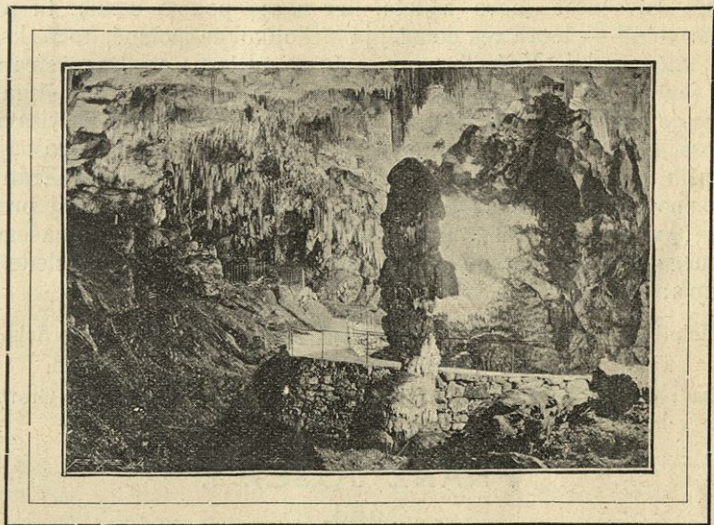
Vže kakih 30 metrov od uhoda v to jamo je bila pot tako ozka, da jo je bilo treba na mnogih krajih umetno razširiti. Kakih 68 *m* od groba nahaja se soteska, da se komaj človek človeku ogne, jedva pa je imamo za sabo, odpre se

Uhod v Fran Josipovo in Elizabetino jamo.

pred nami lopa, 17 *m* široka in 15 *m* visoka, polna bele rudeče obrobljene nakapnine. Ta prikazen je tako čudovita, da ne moremo zadosti opozoriti na-njo. Ondi-le na griču stoji steber stalagmit, mesne barve, kak polosmi meter visok. Nič manj impozantna so tù tudi takozvana „zagrinjala“, od snegobelega do rožno-rudečega. Vsako ima drugačno podobo, vsako je drugače zgubančeno.

Se nekaj korakov in v drugi lopi smo. Ako se tù ozremo na pot, ki leži za nami, ne moremo, da ne bi vskliknili

Belvedere.

začudivši se raznemu stebrovju, ki je tù nakopičeno. Mala gora Kalvarija imenuje se ta prostor. Takoj za to moramo skozi „presèk“, kjer je bilo svoje dni konec té jame. Leta 1856 napravili so tukaj 12 metrov dolg presèk, ki je 2 metra visok in ravno toliko širok, ter so ž njim zvezali dve jami.

Ko si prehodil presèk, prišel bodeš kmalu k stebri, kake tri metre visokemu, ki ima gotski slog in od tod dalje memo sijajno leskečega se stebrovja v takozvano „perišče“, kjer se leskečejo na višavi prekrasni snegobeli zastori, razobešenemu perilu podobni. Od tù znižuje se obok zopet vidno, od stropa

visijo jako fine cevce „dežju“ podobne. Jama je široka 7 *m* in 13 visoka. Stene se spreminjajo v raznih barvah: od snežno-bele do temnorujave. Stebrovje se sklepa drugo z drugim v naoščenih obokih. Dolgost jame je vže 38 *m* ob 15 *m* širjave. Nakapnine, ki so tu videti so: „krokodil“, „zmrzli curek“, „briljantna dvorana“, „žalujka“, „spomenik“ in „Damoklejev meč.“ Lepota, ki se tu na kapnikih nahaja, gre deloma na račun njihove še deviške čistosti in snažnosti, deloma pa tudi na račun raznih barv, ki so tu vse zastopane, od čistega kristala, do temnorujave. Vsaka vspodoba ima svoje ime, največkrat dobro zadeto, ker ugaja podobi samej, tu pa tam — no — mora res domišljija nekoliko na pomoč, toda kaj to, nič ne dé! Več ali manj, in če ne od te pa od druge strani je vendar vsaka reč podobna tistemu, kar predstavlja, na čegar ime je krščena. — Pot se trikrat zavije in mi stojimo na višavi, ki se ji pravi „Belvedere“ (lep razgled), v resnici jeden najlepših krajev cele jame. Tu se je postavil „Spomenik Franc Josipov in Elizabetin“ na vedni spomin, da sta bila tukaj presvitla vladarja dné 11. marca 1857. l. Izsekan je iz domačega črnega marmorja v podobi presekane piramide in ima sledeči napis:

Heimkehrend von einem Triumphzuge, dessen Wege landesväterliche
Huld und Milde unauslöchlich gezeichnet haben, weilten
hier nach Eröffnung der nun allerhöchst dero Namen führende Grotte

am 11. März 1857

FRANZ JOSEF I.

und

ELISABETH.

To se pravi po naše:

Vračujoč se iz zmagoslavnega sprevoda, čegar sled zapisali ste
neizbrisljivo očetovska milost in milosrčnost, mudila sta se tu
v vže odprti jami, ki nosi Njuni najvišji imeni,

dné 11. marca 1857

FRANC JOSIP I.

in

ELIZABETA

Na zadnji strani tega spomenika vdolbene so besede, ki bodo še poznim vnukom pravile, da je „*dné 15. julija 1883 Nj. Veličanstvo ob priliki slavljenja šeststoletne zveze Kranjske dežele z dednimi pokrajinami avstrijske države na veliko radost tukajšnjega prebivalstva izvolilo jamo zopet s Svojo navzočnostjo počastiti.*

Od „belvederja“ na zapadni strani zijá 284 m dolga stranska jama, temna in neobhodljiva, ker pot po njej še ni izdelana. Pravi se ji „tartarus“ ali „kraljestvo Plutonovo“, po domače „peklo“.*

Pot v „tartarus“ je silno težavna, ker te vodi čez razne skale in dupline. Vendar je naša radovednost večja nego težave, ki nas čakajo na nezložni poti in hajdi dalje. Prej nego bi se bili nadjali dospemo do malega grička, ki je nastal iz kaplje na kapljo tjekaj cepajoče, kar se še dandanes redno godi. Tukaj se popotnik lahko na lastne oči presvedočí, kako vstrajno vstvarja mati naravo steber, kakoršnih si videl na tisoče v jami. Le-ta griček ima na vrhu naraven „kotlič“, napolnjen z vodo in tù notri pada ti kaplja za kapljo neprenehoma od stropa 19 metrov nad teboj razpetega. Iz kotliča hité kaplje po griču navzdol in vsaka popusti nekoliko svoje vsebine na njem. Vsled tega griček vedno raste.

Ako se tù na desno zavijemo, dospeli bomo kmalu v „peklo“, na levo nas pelje pa pot do „globéli“ (basin). Globél ima podobo lijaka in je zgoraj 22.7 m, spodaj pa samo 9.5 m široka. V novjšem času prišli so vže prej omenjeni preiskovalci jam čez skalnato sedlo v drugo, prvi skoraj enako globél, iz te splazili so se skozi majhno mokro votlino pod skalo v večji prostor, od koder so dospeli po ilovici, od vode nanošeni, do podzemskega brega Pivke, nadalje do velikega jezera pred tako imenovano Otoško jamo.

* Preiskovalec podzemskih jam dr. Adolf Schmidl je vže pred 40 leti po svoji duhoviti razsodnosti prav ta oddelek jame in pa podzemski tok Pivke označil za to, kar sta se dandanes tudi resnično izkazala, da sta — namreč mesti, od koder bode mogoče skrbeti za nova odkritja pod zemljo. In glejte, res se je posrečilo nekaterim preiskovalcem jam v Postojni nedavno po tej poti, polni truda in nevarnosti, najti nova, do sedaj še v naročji matere zemlje skrita čuda narave. Sedli so namreč v „veliki dvorani“ Postojnske jame v čoln ter po temni, nevarni poti podzemski deloma plavali po Pivki, deloma hodili ob njenem bregu v novoodkriti Otoško jamo, o katerej bomo kasneje spregovorili.

Vrnimo se na „belvedere“. Ako tù „peklu“ hrbet obrnemo in se potem na levo držimo, dospemo k „puščavniku“, na krogli stoječemu poldrugi meter visokemu stalagmitu in od tod čez kakih 30 korakov na „Ljubélj“ in na njegovo višavo. Ako bi se od tù obrnili zopet na desno, prišli bi iz novega k „Damoklejevemu meču“, katerega smo vže občudovali, preden smo do „belvederja“ dospeli. Na levo drži pot v stransko jamo, ki nas spominja na jako zasluženega moža za Postojnsko jamo in se po njem tudi „Jeršinovičeva jama“ (Löwen-greif-Grotte) imenuje.

Od „Ljubélja“, kateremu se tudi „Semmering“ pravi, vodi pot navzdol v ovinkih na planjavo. Na desni strani od nasipa vidi se luknja, kamor se zgublja voda, ki se iz Ljubélja semkaj steka. Od tod je treba zopet navzgor, to se zná da zopet po ovinkih, kjer občudujemo mogočno stebrovje. Na vrhu videti je med raznimi stalagmiti podoba „Sv. Štefana“. Pot od glavnega uhoda do semkaj zaaša vže 1852 *m*. Ako se tu spustimo na levo, pridemo v „jamo cesarice Marije Ane“.

VI.

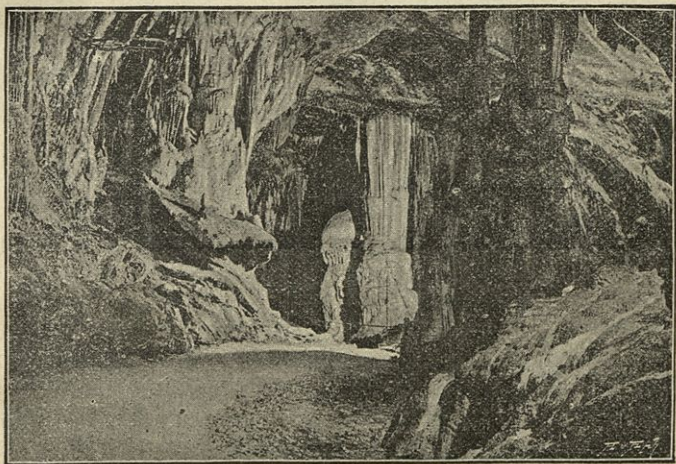
Jama cesarice Marije Ane.*

To jamo odprli so leta 1865; iz nje drži pot ob desni po raznih ovinkih na „goro Kalvarijo“, kjer se odpre očem čudovito krasen prizor. Kakih 36 *m* od sv. Štefana vže vgledamo „črna pregrinjala“, viseča ob steni na levi. Na desni pokaže se nam steber črno-rujave barve. Po nasipu kakih 23 *m* dalje dospemo h krasnemu snegobelemu stebru „briljantu“. Visok je 4·6 *m*, v premeri ima pa povprečno poldrugi meter. To je najlepši steber v jami in se odlikuje po divni svoji krasoti in snegobeli barvi. Obdaja ga razno

* Najnovejša raziskavanja odkrila so nadaljevanje jame Marije Ane proti severu. Skozi dve duplini, ktere je komaj prelezti možno, pride se v dva velikanska prostora, kjer greš po nasipnini lahko tako visoko navkreber, da na vrh dosepeš nikakor ne moreš biti globoko od belega dné. Ni davno, kar so prav tu zasledili stransko jamo, polno kristalnosvitlih snegobelih nakapnin nenavadne lepote. Da bi se pred časom ne dogodila kaka škoda, je ta oddelek zaprt z železnimi vratmi.

zobčasto kamenje. Zraven njega je drugi steber rujavkasto-siv, z raznimi „nastrešjem“ podobnimi prirastki. Na severni strani, nekaj korakov dalje ob poti, vgladamo večje „nastrešje“, pol-drugi meter široko in prav lepo nazobčeno.

Ako si, gredoč memo sv. Štefana, ondi opazil, da je kraj zadosti razsvitljen, ozri se tu, kjer sedaj stojiš, po poti nazaj in ostenje za taboj pokazalo se bo tvojim očem v nepopisnej krasoti s svojimi kapninami. Dalje gredé opazil bodeš na levi veliki „štor“, ob desni zopet nekako „nastrešje z zastori“. Od tu na levi videti je „veliki štor“, krasna kapnina, kake 4 m obsežna z nastrešjem. Kapnine te vrste videti so v celi jami edino le tu.

Briljant in nastrešje.

Obok v jami je bel, ter se čedalje više vspenja. Tudi pot je vedno bolj napeta in vže smo ob znožji „gore Kalvarije“. Ob levi zijá nam 10 m dolg in prav toliko globok prepad, poln lepih blede-rumenkastih kapnin. Nad prepadom dviguje se črna stena z lepim belim kamenjem in raznimi pregrinjali, ob desni pa rujavosvitlo stebrovje. Tu je takozvana „lopa žalosti“, konec katere dospeš na malo višavo, raz katero se ti zopet prekrasen razgled odpre. Ob desni vidiš „veliko gobo“ in „veliki špargelj“. Pred nami naravnost dviguje se v krasni meščevobledi električni luči velika „gora Kalvarija“.

VII. Gora Kalvarija.

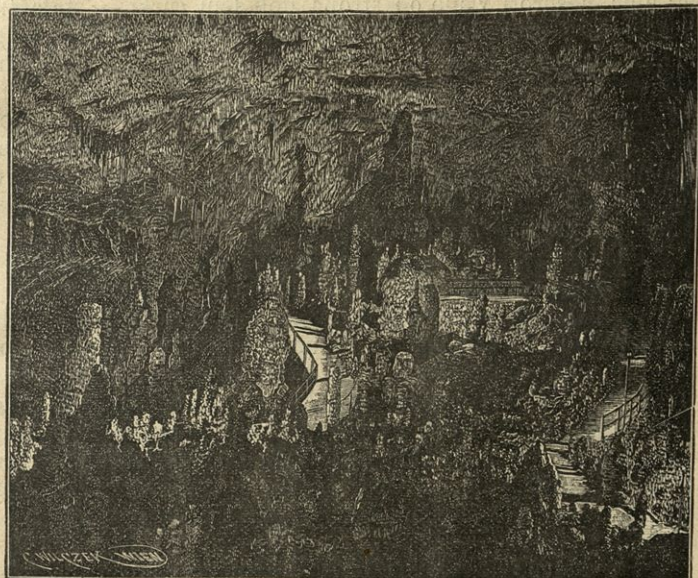
Popotnik semkaj do-
spevši, postój! Toliko
čuda, toliko nakopičene
naravne lepote ne najdeš
gotovo nikjer več. Tù
najdeš na stotine raznih
kamnitih podob, vsako-
vrstnih uzorcev, vsake

barve, od snegobeke do temnorujave. Mnogo je stebrov, ki ležé
kar vse križem počez, po dolgem, drug poleg družega, kakor
je kateri padel in obležal. Ta del jame je gledé impozantne
prizornosti izvestno najlepši, ne le na vsem Krasu, temveč iz-
vestno brez ugovora na vsem svetu. Imé Kalvarija ima
ta gora vže od svojega odkritja in ga je dobila brž ko ne
zarad obilne množine tù se nahajajočih stalagmitov, ki so
se ob pičli razsvitlavi in obilni senci domišljavemu duhu do-
zdevali podobni množici hiteči na Golgato gledat na križ ob-
sojenega Sinú Božjega.

Visoka je gora 40 *m* od vznožja na vrh, obok nad njo
dviguje se pa še 17 *m* višje. Površje njeno meri kakih 200 *m*².
Pot na njo drži od treh strani, na četrti strani naslanja se pa
gora sama na skalno ozadje. Najbolj strma je pot, katero smo
ravnokar ubrali mi pot noge, t. j. iz jame cesarice Marije Ane.

Ob strani zevajo ti grozna brezdna kvišku, vendar pa se ti ni bati nikake nevarnosti, kajti pot je varno speljana in ob prepadih z zidovjem zavarovana, sicer pa z železno ograjo obdana.

Čez dva ovinka dospeš na prvo višavo, kjer si nekoliko oddahni in videl bodeš velikansko vsekrižem ležeče skalovje z gladko skorjo prevlečeno, med katerim kipé kvišku veliki in mali stalagmiti. Na prvem ovinku ob levi vidiš belo vodo po

Velika gora Kalvarija.

skalah deročo, pravi se ji „veliki hudournik“. Sredi svetlih zobcev visi „grozdu“ podoben kamen.

Na drugo višavo dospevši bodeš vže zdatno manj sopel, kajti pot vže na polovico ni več tako strma, kakor ona za nami in je vrh tega lepo v dveh ovinkih speljana. Čim više greš tim krasneje so podobe, ki se ti predstavljajo. Najprvo vgladal bodeš „papigo“, dalje ob levi „okameneli gojzdi“, obstoječ iz velikanskih skupin stoječih stebrov. Na tretji višavi, ki jo dosežemo po nekaterih korakih, vgladamo krasen stalagmit,

podoben kakem pomorskemu svetilniku. „Tržaški svetilnik“ je to in stoji ob desni strani. Kmalo na to dojdemo do velikanske skale. Kaj pa je to? „Noetova ladija“, obdana od brezštevilnih večjih in manjših stalagmitov vsekrižem. „Ladija“ sama počeckana je z raznovrstni imeni, med katerimi se nahaja tudi ono vojvodinje Marije Lujize Parmaške, ki je dné 4. junija 1830 obiskala jamo. Od tukaj pripelje te pot do „velikega žrtvenika“ (altarja), katerega vspodablja tri-voglata višina, obdana od krasnih belih stalagmitov na rujavih tleh; njim nasproti visijo od stropa doli lepi curki — stalaktiti. Od žrtvenika proti vshodu razteza se stranska, 127 *m* dolga jama, v njej se nahaja višina obraščena z lepimi in bliščečimi stalaktiti, in se „očarani vrt“ imenuje.

Trudni smo in kakor nalašč prirejenih je tu vrh gore nekaj klopi. Da bi le katera prazna bila za trudne kosti, kajti ni mala ta pot, ki jo imamo za seboj! Napravili smo od uhoda v jamo do tu gori na vrh 2033 *m* in dvignili smo se ob jednom na 576 *m* nad morje.

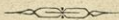
Počitek je bil sicer zelo kratek, ali vendar se nam je jako prilegel. Ker pa ne moremo dolgo tu ostati spustimo se po drugi strani iz te v resnici prekrasne in občudovanja vredne višave navzdol. Kakor nas je zanimala pot navkreber, tako nas bode iznenadila ona navzdol. V sredi tretje višave pokaže se nam zopet „Tržaški svetilnik“, nekako na sredi nje pa steber križu podoben. Od tu je posebno krasen razgled po drugi višavi, kjer se vtrinjajo stalagmiti v nebrojnih lučicah. Kmalo smo pri „Milanski cerkvi“, tako namreč se zove čarobna skupina tu stoječih stalagmitov in stalaktitov razne barve in podobe.

Ta skupina je najveličastnejša izmed vseh, bodi si gledé lepote, bodi si gledé mnogovrstnosti barv. Prav zato nahaja se mnogo podob od nje. Slika v oljnatih barvah izvrstno po naravi posneta, nahaja se v geološkem oddelku c. k. dvornega muzeja na Dunaji.

V znožji druge višave stoji pred nami pravi orjak med stalagmiti, 10 *m* visok, lepe bele barve; nedaleč od njega je „sv. Nikolaj“ in še nekoliko dalje pa „mrtvaška glava“, katerej se tudi „plesec“ pravi.

Pot od tu gre navzdol — na prvej višavi smo — precej strmó ob raznih večjih ali manjših kapninah in nás konečno pripelje zopet v znožje gore Kalvarije. Skoraj je res, da je

vtis, ki ga človek prvič tu bivajoč, prejme, tolišenj, da se mu konečno vže nič več ne ljubi preiskavati, v koliko je tu ali tam res primere ali podobe, še manj pa se konečno za malenkosti briga. Prav tako malomarni smo vže postali za brezštevilne podrtine, ki jih puščamo ob levi in desni za saboj in še le ko smo popolnoma v znožji, kjer je ob enem konec železnice, oddahnemo si nekako zadovoljni. Koliko je za utrujenega popotnika železnica po jami vredna, spoznamo še le sedaj, ko smo sami k njej dospeli.

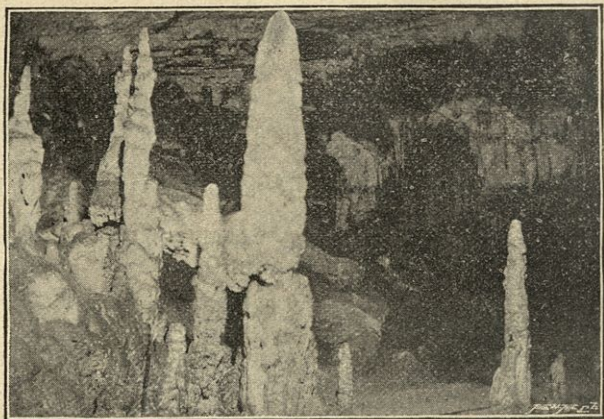
VIII.

Ostali del Ferdinandove jame.

Vsedimo se v tak vožič, ki ima prostora za štiri osebe, in se prepustimo vodniku, ki nas takoj pelje skozi „angleško kuhinjo“, žal da ni ničesar dobiti v njej, kar bi se sedaj nam le prilegalo. Jama se je tù vže tako na dolgost, kakor tudi na visokost zdatno razširila. Nekako 64 metrov, ko imamo angleško kuhinjo za saboj, peljemo se skozi „stebrored“, t. j. vrsta ob poti stoječih stebrov razne velikosti, konci katerih se vidi nekaj „lisici“ podobnega. Še nekaj trenutkov in zdrčali smo pod „podrtim stebrom“, čez pot ležechim. Ako znaš dobro računati, pomudi se nekoliko tù. Če ti povem, pa se iz tvarine, ki jo puščajo posamične kaplje v jami za seboj v desetih letih toliko kapnine napravi, kakor je listek papirja debel, t. j. nekako 0.4 milimetra in če ti pristavim, da ima ta podrti steber polpeti meter premerja, ter da se je na njem vže podrtim (prej ko ne ga je voda spodjedla) napravil drug steber, ki ima tudi čez dva metra v premerju, bodeš lahko vsaj približno izračunal starost Postojnske jame in prikazale se ti bodo številke, o katerih se ti sedaj niti sanja ne!

Od podrtega stebra privede nas vožič k sivkastobelim stenam, ki nam stojé ob levi in pa k raznim razvalinam. Ob desni pokaže se nam med raznimi nakapninami precej debel steber, ki je bil pred nekaj leti še snegobel, sedaj ga pa vže tudi rudečkasta skorja pokriva. Opozoriti te moram, dragi moj, ako bi ne bil sam opazil, da sva tù na čisto drugej poti, kakor tje gredé na Kalvarijo. Posebnosti ne bo nobenih, razun „zemljevida“, ki ga bodeva skoraj ogledala v lopi 14 metrov visoki, kjer se blizo tudi „ščitnica“ poleg „dvojčkov“ in „opice“

nahaja. Za temi v gledali bomo pa kmalo stransko jamo, ki je z železnimi vrati zaprta. Pred „jamo nadvojvode Ivana“ smo. Tu notri se nahajajo jako lepe ter najčisteje ohranjene nakapnine podzemskega obsežja Postojnske jame. Ker pot po tej jami še ni dobra in brez težave, ustop splošno ni dovoljen. Vendar pa si jo manjše družbe lahko ogledajo, ako se v ta namen pravočasno oglasijo pri jamski komisiji. Mimogredé omenim ti „gotsko lopo“, „nizki prehod“, „mali zastor“ ter „črno“ in „rudečo lopo“, ki se kot znamenitosti

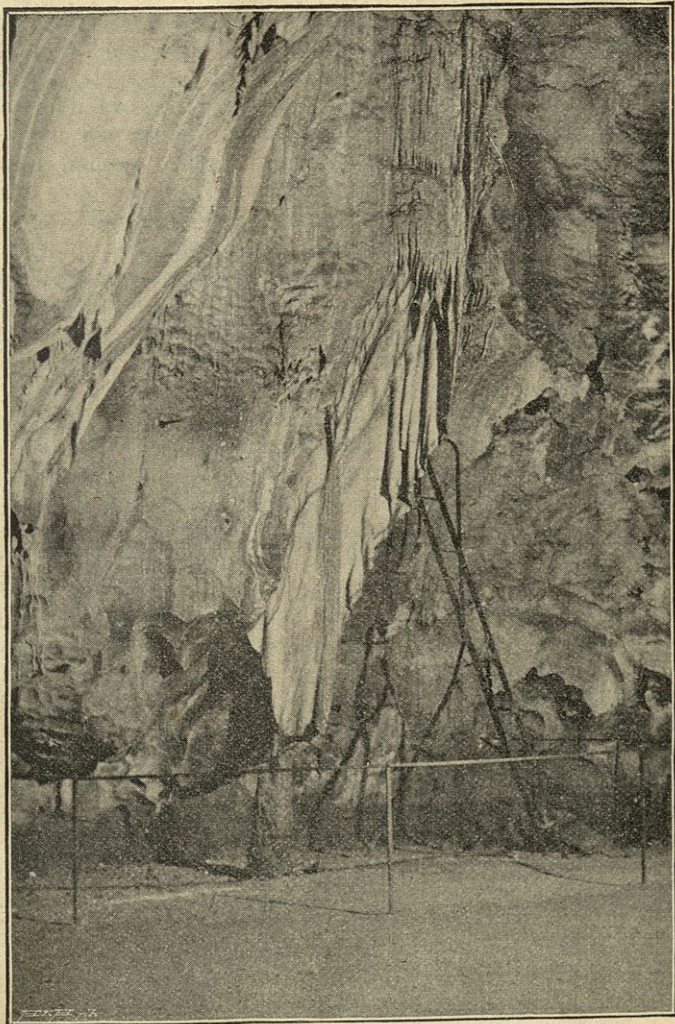

Stebrored.

v tej jami nahajajo. Toliko naj bo za danes dovolj. Sedaj pa dalje!

Kakih 10 metrov dalje vidi se „turška sablja“, eden najznamenitejših stalaktitov, kakoršnih ne najdeš nikjer več! Visi od stropa, ter je zgoraj 0·21 *m* spodaj pa 0·13 *m* široka in primerno debela. Še kakih 15 metrov naprej nahaja se zopet stranski oddelek jame, v primerno enaki dolgosti „Ivanove jame“, kateri je do sedaj brez imena. V tej jami se nahaja več znamenitosti, vendar jo je le težavno pohoditi.

Od tu čez kakih 20 *m* dospeli bomo na „ribji trg“, kjer bomo videli kapnike podobne „ploščnatim ribam“,

Zagrinjalo.

„morskim rakom“, nedaleč od tam pa „zlatega runa“, „spečega leva“ in „veliki slap“; dalje dospemo v „jahališče“, v jami kakih 10 *m* visoki, katere levo steno krasi svetovno znano „zagrinjalo“. Dolgo je kake 3 metre, debelo 8 milimetrov in od stene odmaknjeno skoraj jeden meter. Kakor je dolgo in široko, je vse prozorno, tvarina njegova fino bela, gube delajo se tako same ob sebi, da bi jih največji umetnik ne mogel lepše vravnati. Obrobljen je zastor s pasom rujavorudeče-rižastim, 10 *cm* širokim, čegar barve brez sledú druga v drugo prehajajo, kakor pri mavrici. „Zagrinjalo“ je brez ugovora največji čudotvor narave v Postojnski jami in lesk, ki je razlit po njem od vrha do tal, očara izvestno vsacega, kdor ga je videl. Človek bi skoraj ne vrjel, da je kaj takega v naravi sploh mogoče in vendar je res! Kaj tako dovršenega, tako finega in krasnega ne dobiš nikjer več, ko bi je tudi z lučjo iskal po celém svetu!

„Zagrinjalu“ nasproti sta „kurnik“ in „slamnata streha“, in nedaleč od njiju pa „top“, bel precej visok steber, ki se lepo sveti in ima jako zvoneč glas. Na okoli obseza kakih 6 *m*. Jako zanimiva je rudečkasta skorja, „rudeče morje“ imenovana, blizu katerega raste „velika“ in „mala cipresa“, dvigajoč se med strmim belo-sivim skalovjem. Par korakov od tukaj visi od stropa jako lepo nagubančeno, prozorno, belkasto, divno obrobljeno „kodranje“ (jabots), kjer so gube zopet tako umetno in ob jednom tako naravno nastale, da bi jih nobeden tapetnik ne bil mogel lepše ubrati. Od „kodranja“ pripeljemo se do najmočnejše pokončne kapnine v Postojnski jami, ki meri 19 *m* na okoli in ima 6·3 premerja, visoka je pa 5 *m*. Tukaj, dragi moj, zopet lahko pomisliš, kedaj da je oddala prva kapljica svojo tvarino za to velikansko kêpo.

Še 28 *m* in zopet smo pri „grobu“, kjer smo se pred nekaj časom jamske čudotvore ogledavajoč na levo spustili iz Ferdinandove v Franc Josipovo jamo. Novega od tû naprej ne bo nič več, kajti vže smo na poti iz jame venkaj. Dobri dve uri potikali smo se okoli in občudovali lepoto in umotvorje božje roke. Res smo trudni, pa tudi vrlo zadovoljni. Kar smo videli, vredno je, da si vsak sam na lastne oči ogleda. Žal ne bo nikomur niti za čas, niti za denar, kajti še jednoč ponavljamo z dobro vestjo, da je ni več jame na božjem svetu, ki bi se mogla v vsacem oziru z našo kosati, kaj še le pre-

kositi jo. Večinoma vodijo po drugih takih jamah gori in doli ozke, temne, nevarne steze; voda dostikrat kar s curkoma od stropa lije in popotnikom se je treba za roke skupaj držati, da kateri ne ponesreči. Vsega tega v naši jami ni! Tu je vse gladko, vse lepo vravnano, vse svitlo, kot beli dan in nevarni kraji so dobro zavarovani. Zrak je sicer res nekoliko hladán (8° R.), pa se nam vendar prileže ob hudi zunanji poletni vročini, kamor bomo skoraj dospeli.

Rekli smo že, da imajo tudi drugod po svetu podzemske kapniške jame, takih pa, kakor je naša, nikjer ne! Večje jame se pač še najdejo, lepših pa nikjer. V Ameriki nahaja se v državi Kentuki „Mamutova jama“, ki meri več nego 18 kilometrov in je v resnici tudi lepa, toda naše ne doseza. Ogri imajo pri Rimi-Szombat jamo „Baradla“, ki je dolga 5800 *m*. Na Moravskem pri Blanskem imajo jamo „Macoha“, ki pa ni družega, kakor globoka dolina 123 *m* dolga, 137 *m* globoka in 50 *m* široka. Na dnu te jame teče potok Punkava. Tudi naša sosednja Štajarska ima v svojem gorenjem delu pri Frauenmauer blizo Eisenerza podzemsko jamo 3790 *m* dolgo, katera se razteza pod celo goro. Pravijo, da ni napačna, ali z našo je niti od daleč ni primerjati.

Kdor želi toraj za male denarja kaj v resnici lepega, veličastnega videti, pripelje naj se, kedar mu bode čas najbolje pripuščal, semkaj v Postojno. Dobro bi bilo, ko bi si v to vsaj najmanj jeden celi dan odločil, da si jamo in okolico našo z vso njeno zanimivostjo, o kateri bomo kasneje še govorili, prav dobro ogleda. Tudi, kedor je že tukaj bil, naj zopet pride, kajti novega bode pri nas čedalje več. Za to bode namreč skrbelo društvo „Anthron“, ki se je pri nas v ta namen vstanovilo, da preiskuje podzemski svet v Postojnski okolici in takó pot gladi bodočim znanstvenim preiskavam pod zemljo.

Lepi sprehodi in izleti po okolici.

Krajši sprehodi.*

1. Na Sovič k razvalinam Postojnskega gradú (1 uro).
2. V Postojnsko jamo (3 ure).
3. V Jamo pri Velikem Otoku (2 uri).
4. Peš k „Pivški jami“ in „Črni jami“ (4 ure).

Daljši izleti.

1. Peš 5 ur, z vozom 4 ure, k gradu „Predjama“.
2. Na Nanos (dan hodá).
3. Na Javornik (9 ur).
4. Z vozom k „naravnemu mostu“ pri Škocjanu in k jamam kneza Windischgrätza pri Haasbergu. Nazaj čez Haasberg, Planino, kjer se lahko ogleda jama pri „malem gradu“ v Planini (8—10 ur).
5. Druga vožnja v Planino in Laze (celi dan) na ogled „Pod stenami“, „Mrzle“ in „Vranje jame“, kakor tudi „Sked-

* Dostavljeni čas velja za tja in nazaj.

njence“. Popoludne peš na vrh Haasberga (prav zložno v treh urah, jako lep razgled).

6. Z vozom v Cérknico na ogled ondašnjega jezera in jame Karlovce (7 ur).

7. Z vozom ali pa po železnici na ogled c. kr. dvornega kobilišča v Prestranek (3 ure).

8. Z vozom v Idrijo na ogled c. kr. rudnika za živo srebro in cinóber (celi dan).

Jama pri Velikem Otoku.

(Stranski oddelek Postojnske jame).

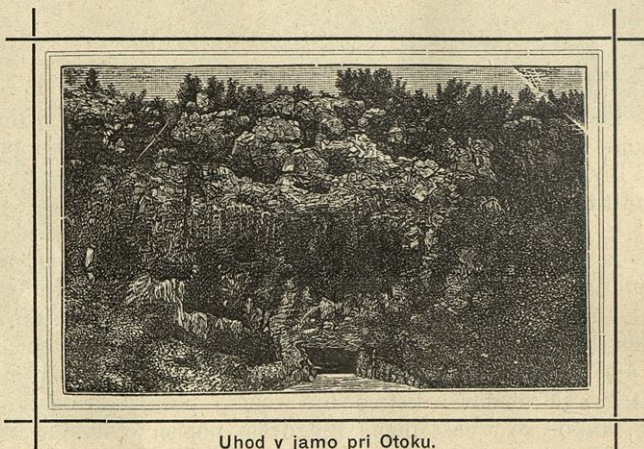
Pod mostom, ki veže nad Pivko Otoško cesto z ono iz Postojne v Postojnsko jamo, zija goltanec, ki nenasičen požira reko Pivko, kakor je na pridani podobi videti. (Glej sliko na strani 14).

V „véliki dvorani“ videli smo jo po dnu njenem dalje hiteti in slišali smo jo na lastna ušesa zmagonosno in skrivnostno dalje vrščati v podzemsko kraljestvo svoje, do sedaj nam še tako malo poznano. Vže leta 1850 podal se je preiskovalec podzemskih jam, Schmidl s svojim sinom v čolnu po reki Pivki nad 580 *m* daleč pod zemljó. Če tudi tedaj ni odkril nič znamenitega, je vendar s tisto svojo vožnjo potrdil svoje domnevanje, kakor se v nastopnem njegovem popisu o dotični vožnji bere: „Vožnje je bilo konec pri večji globéli, ki ima kakih 12 *m* v premerji. Štrop v jami je namreč ondi tako nizko nad vodo, da niti s čolnom ni bilo mogoče skozi duplino, tudi ne, če bi se človek vlegel vanj. Ondi je plavalo veliko čokov, tramovja in drugih obrezkov lesenine, po vodi tjekaj zanešene.“

Schmidl piše dalje: „Smer reki je v obče severna in se bo reka sama na svojem daljšem teku jako približala skrajnima točkama „basinu“ in „tartaru“ v gorenji suhi jami. Zveza omenjenega basina, ki ni družega nego z vodo napolnjena globél, z reko je brez dvoma, kajti v globeli voda vselej prekipi, kedar je na Pivki povodenj, in preplavi ves konečni del jame v „tartaru“. Voditelj Čič pravil mi je leta 1852 v Postojni, da se je on s čolnom tudi že prav tako daleč po Pivki pod zemljo peljal, kakor je bilo meni mogoče prodreti. Nad tisto večjo glo-

béljo pa, kjer sem jaz obstal, opazil je on v steni luknjo, skozi katero se je splazil, nakar je na drugi strani zopet velik in prostoren kanal našel. Sam se o tej trditvi nisem mogel nikdar prepričati, ker mi voda ni bila nikdar zadosti ugodna“.

Leta 1890 posrečilo se je res nekaterim pogumnim jamoplaznikom Postojnskim prodreti do označenega mesta. Deloma v čolnu, deloma ob skalnem bregu reke Pivke pomagali so si dalje ob reki, ter so potrdili podzemsko zvezo Postojnske jame z ono do tega časa napačno za samostojno smatrano Otoško jamo, katera se je leta 1889

Uhod v jamo pri Otoku.

odkrila. Obiskovalcem jame načrtali smo to pot le zaradi njene izrednosti in čudnega slučaja, po katerem so ji prišli na sled. Uhod vanjo je pa redno napravljen, kakor se to spodobi, iz površja zemlje.

Pot tjekaj te pelje od mostu blizu uhoda v Postojnsko jamo naravnost na Veliki Otok. Blizo cerkve prične se steza na desni po hribu navzgor. Tù gori kakih 20 minut idoč, prišel bodeš do uhoda v jamo, kjer bodeš našel lepo vrejene poti, krasne nakapnine, zdrav zrak in prijetno temperaturo v podzemskih prostorih. Najzanimivejši in ob enem najdivnejši oddelek v tej jami je precej visoka terasa, ki se „belvedere“ imenuje; od tù slišiš pod taboj v globočini vrščati vodo. Reka Pivka je

in tù je kraj, kamor so dospeli Postojnski turisti po njej pod zemljo in dokazali zvezo ter skupnost jam. Od tù na dalje je sicer še nekaj časa mogoče po njej prodirati, vendar je pot jako grozna.

Iz „belvederja“ treba je zopet po tisti poti nazaj, ki nas je vodila notri.

Tri četrti ure zadostuje popolnoma, da si to jamo do dobrega ogledamo.

„Črna“ in „Pivška jama“ pri Postojni.

Kdor ima nekaj dni časa na razpolago in ga hoče za ogled naše okolice porabiti, naj si tako-le uravna. Potreboval bode namreč za prvo pešpot 4 ure, od katerih bode porabil 3 za hojo, četrto pa za ogledovanje. Tudi je treba vodnika, kateremu je povsod vse dobro znano.

Pot, na katero se podaš, pelje te iz začetka ob rebri Sovičevi proti zapadu, dalje nad Postojnsko jamo vedno proti severu. Na jugu dviguje se 1300 *m* visoki Nanos proti nebu. Pot je skoraj povsod valovita in kamenita, kakor vsa naravna kraška pota. Grmičevje jo o' daja ob obeh straneh, dokler nas ne privede v temnozeleno jelovino. V sredi te jelovine prišel bodeš do uhoda v Črno jamo, ki je posebno sloveča zaradi dveh slepih čudakov, ki se v njej nahajata. Prvi je jamski hrošec, brez oči, drugi pa občeznana „človeška ribica“ (*Proteus anguineus*).

Nedaleč od tukaj, prav ob poti, našel bodeš grozen propad „Ruglovka“, kamor zaradi strmih in skoraj da navpičnih sten njegovih niti lezti ne moreš; tudi od druge strani mu ne moreš do živega. Odrinimo toraj dalje, saj smo že skoraj pri „Pivški jami“, ki nam tako grozno pošastno nasproti zeva. Spodaj pod nami, v globočini 64 *m*, vrši naša stara znanka reka Pivka. Od severne strani vodi te vanjo tù pa tam s stopnjicami zboljšana pot do mesta, kjer se gre, kakor po lestvici. Vže nad to lestvico možno je opazovati podzemsko reko. Prizor je velikanski, zlasti ako se ozremo od spodaj gori proti belemu dnevu.

Podzemski tok reke Pivke preiskaval je tukaj leta 1885 raziskovatelj jam c. kr. vladni svetnik Frančišek Kraus jako

natančno. Iz teh preiskavanj sledeče študije in posledice so dokazale na podlagi občrta pozemskega toka njenega, kakor sta ga načrtela gg. Szombathy in Putick, da je mogoče reko Pivko pod zemljo na daljavo 770 *m* med Postojno in Planino zasledovati, ne da bi bilo treba kake ovire razstreljevati ali druge nedostatnosti odpravljati.

Nazaj gredé ne pozabi od „Črne jame“ proti „Jeršanovim dolinam“ obrniti se, kjer te čaka precej zložnejša pot, ki te bo od severne strani v Postojno pripeljala.

Predjamski grad.

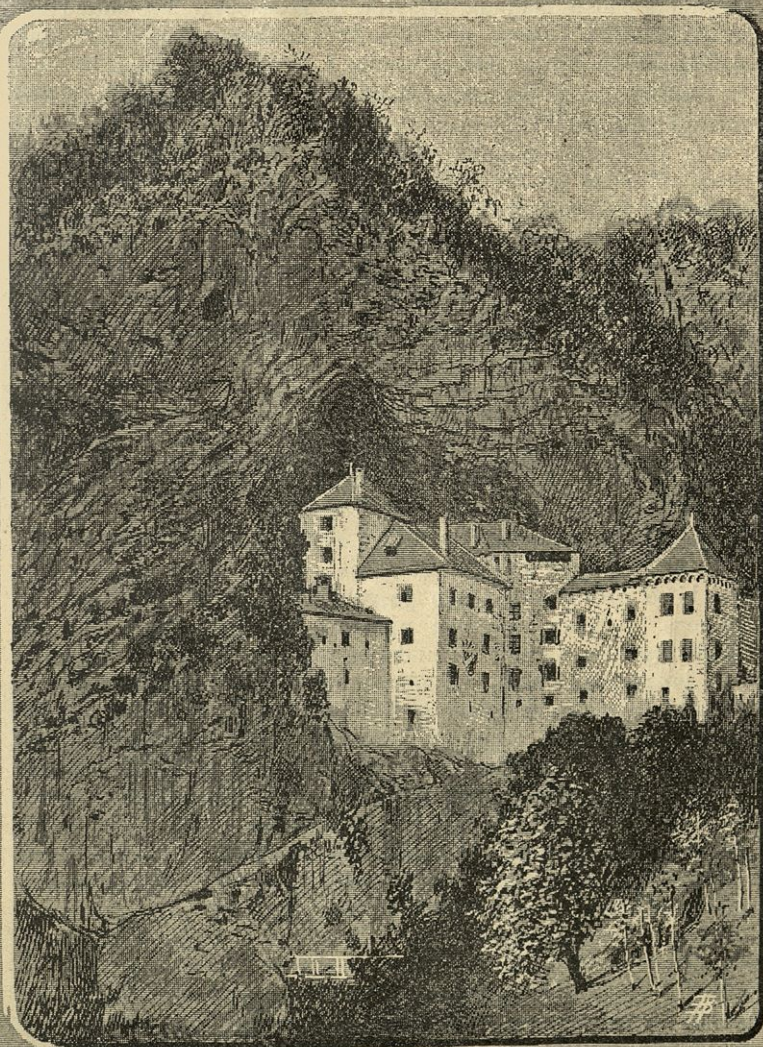
Gledé romantike zavzema pač Predjamski grad med vsemi gradovi našega cesarstva, rekli bi, skoraj da prvo mesto. Saj ga skoraj ni človeka na Slovenskem, da bi ne vedel kolikor toliko o silnem vitezu „Erazmu iz Jame“, tér o njegovem gradu, iz katerega so bili napeljani hodniki skozi gore in potem čez Nanos v Vipavsko dolino. Kljubu temu pa, menim, da ga ni kmalu gradú na svetu, da bi se popotni svet tako malo brigal zanj, kakor prav za Predjamski grad. Vzrok smo v prvi vrsti pač sami, ker se nam do sedaj niti ljubi lo ni radovednega ptujca nanj opozarjati. To bi bilo vendar nekoliko preveč, da bi mi od njega pričakovali vprašanje: „Kaj pa je še znamenitega pri Vas?“ Sami moramo tù napraviti prvi, drugi in tretji korak, potem vbirali jih bodo naši gostje tudi za nami.

Predjamski grad toraj vredno je videti vsakemu, kdor je le količkaj sam svoj gospod, da namreč lahko razpolaga čez svoj čas. Pot tjekaj pelje dvojna. Prva za pešče vleče se pol-tretjo uro čez Veliki Otok, Zagon in Pristavo, druga — če se hočeš peljati — po Tržaški cesti do Dile in od tù ob občinski cesti v Landol in Predjamo. Koder pojdeš, povsod bo prijetno, kajti po obeh straneh popelje te pot skozi travnike, pašnike in les in tù bodeš imel priliko spoznati razliko med vegetacijo, ki raste na apnencu in ono na peščeniku.

Skalni grad Predjamski vgledaš pa še le, ko mu takorekoč pred nos prideš. Tù se ti odpre razgled na velikansko skalno duplino, iz katere se dviguje trden grad.

Razgled od tù je prav tako zanimiv, kakor zgodovinski spominki na sredni vek, ki se tega gradú oklepajo.

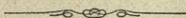

Predjamski grad.

Grad je dandanes lastnina kneza Windischgrätza, kakor sta tudi njegova lastnina Logatec in Haasberg. Vže leta 1580 dal je pozidati tedanji gospodar grof Kobencelj na razvalinah starega gradú novi, sedanji grad.

Jako živo priporočamo vsem rojakom, tako bližnjim kakor tudi oddaljenim, Predjamski grad ogledati si. Poživili bodo si s tem mladostne spomine, kedar so z neko nestrpnostjo prebirali „Erazma iz Jame“, učvrstili pa tudi svoje zgodovinsko in zemljepisno znanje.

Kdor je pa trden v nogah, vreži jo peš iz Postojne čez Veliki Otok in Zagon na Predjamo, ter završi partijo s tem, da se podaš na Nanos, od koder te bo pozdravljalo sinje morje adrijsko, in pa tožno Istro videl bodeš ležati proti jugu.

Planina in grad Haasberg.

Nekako 8 *km* severno od Postojne ob cesti, ki pelje iz Trsta v Ljubljano, razprostira se prijazni trg Planina. Do leta 1857 cvetelo je tù blagostanje v obilni meri, kajti tovarniki, ki so prevaževali blago po veliki cesti, dajali so Planincem obilnega zaslužka, katerega njim je železnica, leta 1857 čez Rakek speljana, vzela. Dandanes je Planina le še na svojo lepo in prijetno lego, na zdravi zrak, dobro vodo in zelene gore, ki jo od vseh strani obdajo, ponosna. Te priporočljive prednosti privedle so ji tudi vže mnogo stalnih ptujcev v poletni vročini, ki se hodijo iz Trsta, Reke, Pulja in Gorice semkaj hladit. Prebivalcev ima 1230 prav prijaznih in postrežljivih ljudi, in nekaj dobrih, še iz starih časov semkaj segajočih gostiln, ki na vso moč skrbé za dobro postrežbo gostov. Promet oskrbljujeta c. kr. poštni in pa prometni urad južne železnice na Rakeku. Planina ime dve vštrično speljani cesti. Stareja je spodnja cesta, koder je bila tudi v starih časih napravljena; žal da v jeseni, kadar jo Unec preplavi, ni zanesljiva in za rabo. Vsled te nedostatnosti treba je bilo nove ceste in potegnili so jo vštrično s staro, le precej više. Trg je skoraj pol ure dolg in se deli v Gorenjo in Dolenjo Planino, ima dve cerkvi, jedno kapelo in veliko prav ličnih hiš. Nad Planino nahaja se romarska cerkev Matere Božje (Planinska gora).

Okrajna cesta iz Planine na Rakek speljana je povprečno čez dolino na drugo sleme. Čez reko Unec spenja se kamenit most s tremi predori. Na levo zasučje se cesta proti Rakeku, ona na desno pripelje te k gradu Haasberg, ki je zbog svoje krasne lege prava krasota za to dolino. Glavno pročelje gradú obrnjeno je proti jugu, kjer je tudi vse vravnano za sprejem voz in pešcev. V malem medvedjeku za gradom vjetih je več mladičev medvedov, tega na Javorniku še vedno živečega, če tudi vže jako redkega kosmatina. Po parku za veliko divjačino, takoj poleg grada iz novega prirejenem, spreletava se skokonomi jelen s košuto, za katerima veselo peketajo dični mladiči.

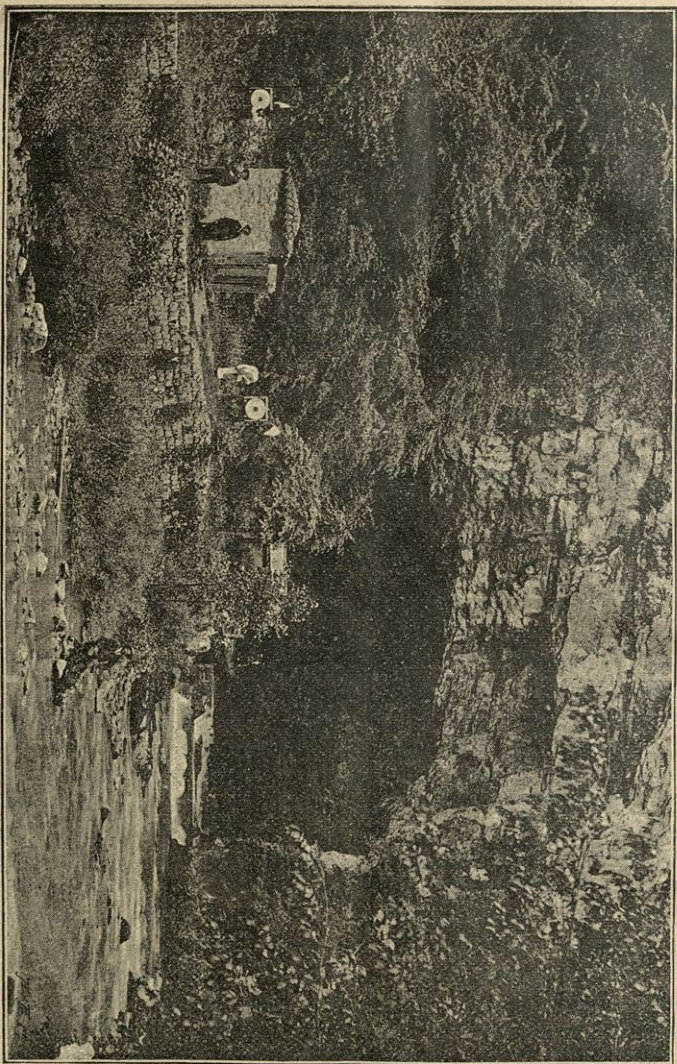
Grad Haasberg, sedaj lastnina kneza Hugona Windischgrätza, služi knežji družini za letovišče. Trudavredna, ker krasna je pot skozi gojzd do razvalin nekdanjega gradú Haasberg, ki ga je porušil potres dné 26. marca 1511, ter ž njim vred vničil tudi gradove Turjak, Polhov Gradec, deželni dvorec v Ljubljani itd. Iz te višave vidiš v daljavi juliške in kamniške planine ter Cérkniško jezero.

Planinska jama.

Na skrajnem jugu Planinske kotlanje brez pravega uhoda in izhoda stoji še dandanes zgodovinsko pomenljiv, kakor tudi romantično postavljen stolp-stražnik nekdanjega gradú „mali grad“ imenovan. Le-ta grad je bil svoje dni lastnina Tržaškega mestnega glavarja barona Ravbarja, ki se je bil tù vtaboril s svojimi četami tedaj vže javni pravici zapalega Erazma iz Jame zasledovajoč. Leta 1484 ga je res zasledil in vničil.

Ako hočeš tukaj vživati zares velikansko lep prizor, zavij se v Zgornji Planini pri poslednji hiši iz velike ceste na stran in jako zložna pot popelje te okoli razvaline do knezove žage, pri kateri se podaš čez speljane rake in takoj se boš na lastne oči prepričal, kaka je divja romantika v teh krajih. Pred uhom v Planinsko jamo stojiš, za katerim zijá 70 *m* globoka duplina. Pred jamo ima Planinsko strelsko društvo svoje strelišče. Ta uhod po novejših preiskavah c. kr. komisarja gojzdnega nadzorstvo g. Puticka ni družega nego skupno ustje reke Pivke od zapadne in podzemskega odtoka iz Cérkniškega jezera

Unčev izvor iz Planinske jame.

od izhodne strani, katera oba se kakih 350 *m* pred tem uhom pod zemljo združita in združena pod imenom Unec na dan tečeta. Drug odtok Čérkniškega jezera hiti na beli dan iz raznih vrelcev v mlinski dolini.

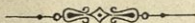

Vranja jama.

Po teh skrivnostnih, 6700 *m* dolgih podzemskih galerijah mogoča je ob desnem obrežji le kratka hoja. Kmalo se je treba v čolnu prepeljati na levo stran, kjer je zopet, če tudi ne daleč — mogoče prodirati. Konečno pa nam ne kaže nič družega, kakor čolnu se zaupati, ako bi nas želja še naprej pod zemljo

vlekla. Nakapnin ne najdemo posebnih, pač pa nekaj divjih golobov, ki ondi gnezdijo in so sploh jako boječe ptice.

Nič manj kakor Planinska jama, zanimiva je tudi „Vranja jama“ in vredna, da si jo ogledamo. Podajmo se ob stari cesti po zeleni dolini in najmimo si vodnika. Le-ta popelje nas najprvo k tehničnim napravam za odvajanje povodnji „Pod stenami“. Od tù imamo še kake pol ure do zanimive jame same, v katero nam je mogoče 85 *m* daleč prodreti in se nam ta trud jako dobro izplača. Kedar je po Planinski kotlanji povodenj, stoji tudi v Vranji jami voda dostikrat meter visoko.

Škocijanske jame v Haasberških gojzdih* in veliki naravni most.

Škocijanske jame spadajo pravo za pravo k podzemski skupini Cérkniškega jezera in njegovih odtokov, ter bi se morali še le ondi ž njimi pečati. Kljub temu zdi se nam umestneje tukaj omenjati jih, ker jih lahko obiščemo, ako se za celi dan iz Postojne v Planino odpeljemo, vožnja k Cérkniškemu jezeru zahtevala bi pol dneva sama za-se.

Najprijetneje potovanje v Škocijan je iz Postojne z vozom skozi zelene Haasberške gojzde proti Uncu po izvrstni cesti. Kdor se tù vozi, se pač lahko prepriča, da so po tej prekrasni temnozeleni senčnati jelovini prav taka tla, kakor se nahajajo povsod južno od Postojne, kjer se je pred nekaj leti s pogojzdovanjem pričelo, ter iz tega lahko sklepa, da se bode pogojzdovanje izvestno izborno obneslo. Razložek je le ta, da je po gojzdh nekaj več zemlje (prsti) kakor pa po novo obsajenem krasu, ker jo ondi visoka jelovina pred hudo burjo brani, kar se bo tudi na novo obsajenih delih od leta do leta do leta vspešneje poznalo, čim večji bode nasad sam.

Čez dobro uro vže smo pri velikem naravnem mostu. Med gostim grmovjem vidijo se razvaline nekdanje kapele sv. Kocijanu posvečene. Pod nami raztega se pred našimi očmi krasna dolina košenina, katero zagrađuje strma, navpično odsekana stena. Na nasprotni strani — za nami toraj — zeva grozen prepad in onostran njega velikansk goltanec, v kateri

* Ne zameni jih s Škocijanom ob Reki pri Divači na Primorskem.

se večino le-ta divji hudournik strmoglavi. Ako se pa natančneje ogledamo po tej krasni okolici, se bomo kmalo čudom prepričali, da smo stali na velikem skalnem oboku, na tako zvanem „naravnem mostu“, po katerem je speljana lepa nova cesta.

Ako si ta most iz doline ogledaš, prepričal se bodeš takoj, da je res kar smo ravnokar trdili. Visok je ta obok 19 *m*, globok 4·8 *m*; vsa skala pa meri 42 *m* na višavo in 52 *m* na širjavo.

Potok, ki preteče po zeleni dolini košenini, imenuje se Rak in se strmoglavi v jamo ali goltanec onostran mostú. Ako ob vznožji desnega stebra pri mostu postojiš, slišal bodeš, kako voda v goltancu grgrà. Ob poletni suši posuši se pa tudi Rak in tedaj je mogoče tudi pod mostom stikati. V jami sami ni kaj posebnega. Zanimivo je pač, da je iz jame venkaj skozi neko oknu podobno odprtino mogoče na površje priti.

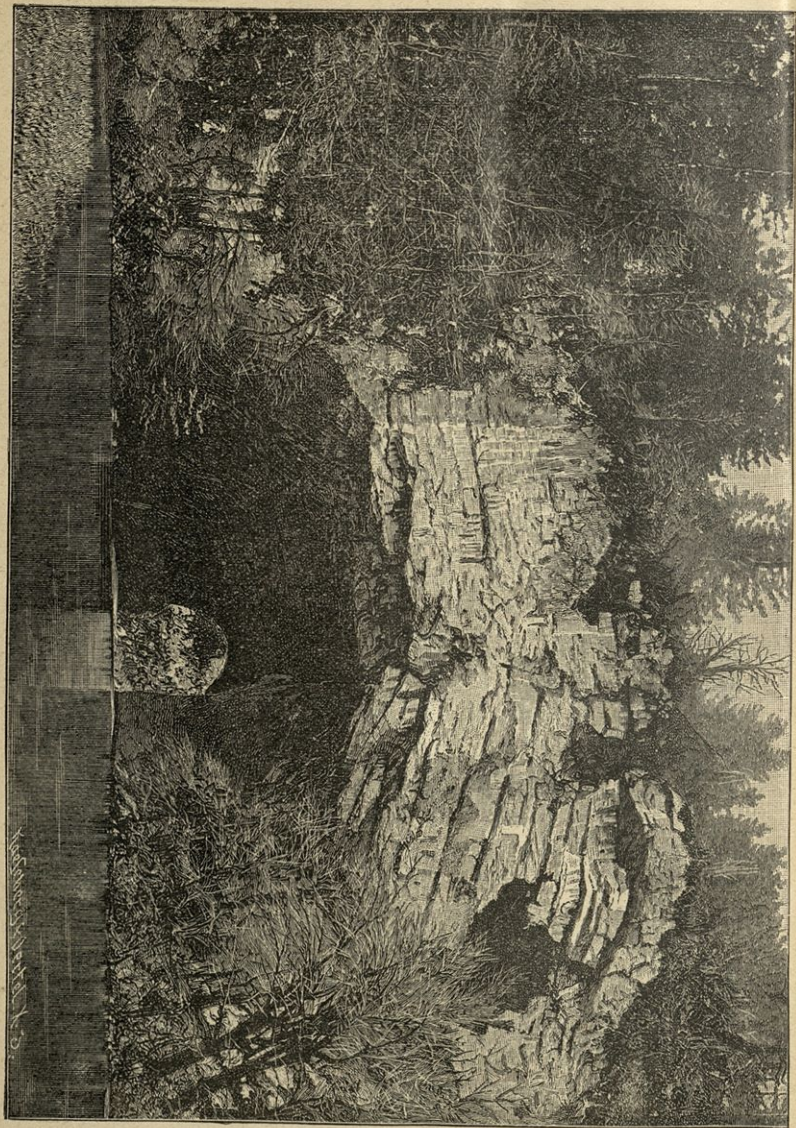
Potok Rak je del vode, ki v „mlinski dolini“ pri Planini na beli dan hiti, to seveda zdatno pomnožen po podzemskih pritokih. V gorenji tok njegov oddaja vodo več vrelcev, o katerih se je dokazalo, da so odtoki Cérkniškega jezera.

Čim dalje gremo ob potoku navzgor, tem bolj zožuje se dolina košenina, dokler je ni pred skalno duplino, katera se globoko v goro vleče, popolnoma konec.

Ako se po gojzdni cesti dalje pelješ, si kmalo na mestu, kjer je treba z voza doli. Krasni prizori čakajo te tukaj! Nad prepadom 55 *m* globokim vspenja se „mali naravni most“, jako krasen in dičen skalen obok. Prepadov vseh skupaj je tukaj šest, drug skoraj poleg drugega. Nastali so, ker se je nad dotično duplino obok udrl, kar je vsekakor živ dokaz, kako se še dandanes delajo dupline po Krasu. Po prvem teh prepadov je speljana cesta, ki te vodi k „Windischgrätzovim jamam“, ki imajo razna po knežji družini posneta imena, kakor so: jama princezinje Kristijane, jama princezinje Aleksandrine, jama princa Ernesta. Po vseh teh so speljane lepe, gladke poti. Prva jama ima duri, ki se zaklepajo, vse druge so odprte. Jama princa Hugona drži skoraj 1000 *m* daleč proti Cérkniškemu jezeru. V njenem gorenjem delu možno je v njej le v čolnu dalje priti.

Vrlo diven in romantičen je pogled od spodaj gori na „mali naravni most“.

Vračamo se navadno po tistej poti, po katerej smo se pripeljali semkaj, le s tem razločkom, da jo sedaj lahko vberemo preko Unca na Planino.

Škocijanski veliki naravni most.

K. K. K. K. K.

Cérknica in znamenito jezero njeno.

Kdor imaš časa na razpolago, ne zamudi podati se iz Postojne v Cérknico. Zamudil bodeš le jeden dan, videl in vžil pa, da se boš čudil. V Cérknico se lahko pelješ z vozom preko Unca, ali se deloma lahko tudi poslužiš železnice. V tem slučaj odpelješ se zjutraj z nagličem iz Postojne na Rakek, od koder te kedo z vozom v pol ure v Cérknico potegne. Vozovi na Rakeku so v gostini, nasproti kolodvora, vedno po ceni dobiti. Ob sedmih zvečer pripelje te brzovlak že zopet nazaj v Postojno.

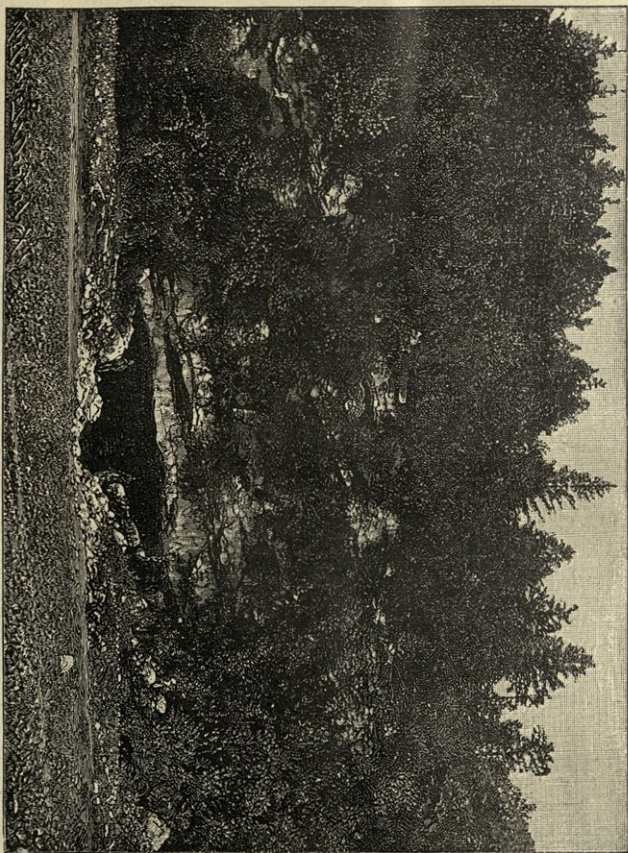
Cérknica je jako prijazen trg s 1480 prebivalci. Sredi trga stoji lepa vtaborjena cerkev, blizu trga pa prazgodovinsko selišče „gradišče“, kjer so izkopali vže mnogo zanimivih starin.

Ime trga je nastalo prej ko ne iz „cerkvica“, katera se ondi vže iz sila davnih časov nahaja. Hiše so prijazne in čedne in vse kaže na imovitost gospodarjev. Gostiln je mnogo in so dobro preskrbljene za točno postrežbo zlasti opoludne.

Največja Cérkniška znamenitost je pa ondašnje jezero, o katerem že Strabo piše: „Trajectus montis esta Tergesta, vico Carnico, ad Lacum Lugeum“.

Cérkniško jezero je jedna najznamenitejih naravnih prikaznij na Krasu. Podobno je povsem veliki a plitvi kotlini brez vhoda in izhoda, za katero se na jugu gozdnati Javornik, na severu pa posekana Slivnica dvigujeta. Na izhodni in zapadni strani pridružuje se več valovitih hribocev, kakor nasipi med jezerom in sosednjimi dolinami. Pod temi naravnimi nasipi nahajajo se jezerski pritoki in odtoki. Podoba jezerska je jako nepravilna. Kedar je veliko vode, tedaj je blizu 4500 *ha* svetá pod vodo in znaša srednja globočina 3.6 *m*. Jezero samo na sebi ni, kakor so druga gorska jezera, kaka globoka z vodo napolnjena kotlina, temveč prav polagoma proti jugu nagnjena ravnina, po katerej se le nekaj požiralnikov in pa trije potoki nahajajo. Vsled tega pravo za pravo Cérkniško jezero ni družega, kakor preplavljena ravnina, s katere voda vsako leto zaradi prepičlega odtoka po svojih požiralnikih ne more pravočasno v kraj. Tla in obkrožno gorovje jezersko so kakor ves Kras apnenčaste in precurljive. Dotoki jezerski imajo svoje struge večinoma pod zemljo. Častno izjemo v tem

oziru dela edini Cérkniški potok, ki ves čas do svojega izliva v jezero na površju teče. Nekateri teh podzemskih dotokov imajo še celó to lastnost, da kedar samim vode zmanjka, jezeru tedaj za odtok služijo. Splošno se jezero odteka na

Velika Karlovca.

severni strani po podzemskih rovih proti Planini, kjer voda v „mlinski dolini“ zopet beli dan zagleda.

Kedar je v jezeru veliko vode, stopi taista na severozapadu celó do uhoda v „veliko Karlovco“ in sosednjo „malo Karlovco“, kamor se z velikim hruščem zgublja.

Združuje se zopet ta voda v poprej omenjenem Škocijanskem goltancu, kjer preteče jame kneza Windischgrätza in se pod zemljo proti Planini obrne.

Takoj ko voda v Cérkniškem jezeru na navadno mero upade, razorje pridni kmetič jezerske obali ter jih obseje. Navadno se mu letina jako dobro obnese. Še bolje spleča se mu trud na jezerskih košeninah, žal, da so čestokrat tako odvisne od vremena. Le nekoliko več dežja naj pade, kakor ga je treba, in vničena je cela košnja! Lov na močvirne in povodne ptice že zdavnej ni več tako izdaten, kakor je bil, tem večji dobiček prinaša pa še dandanes, kedar voda zopet nastopi, lov na razne ribe in rake.

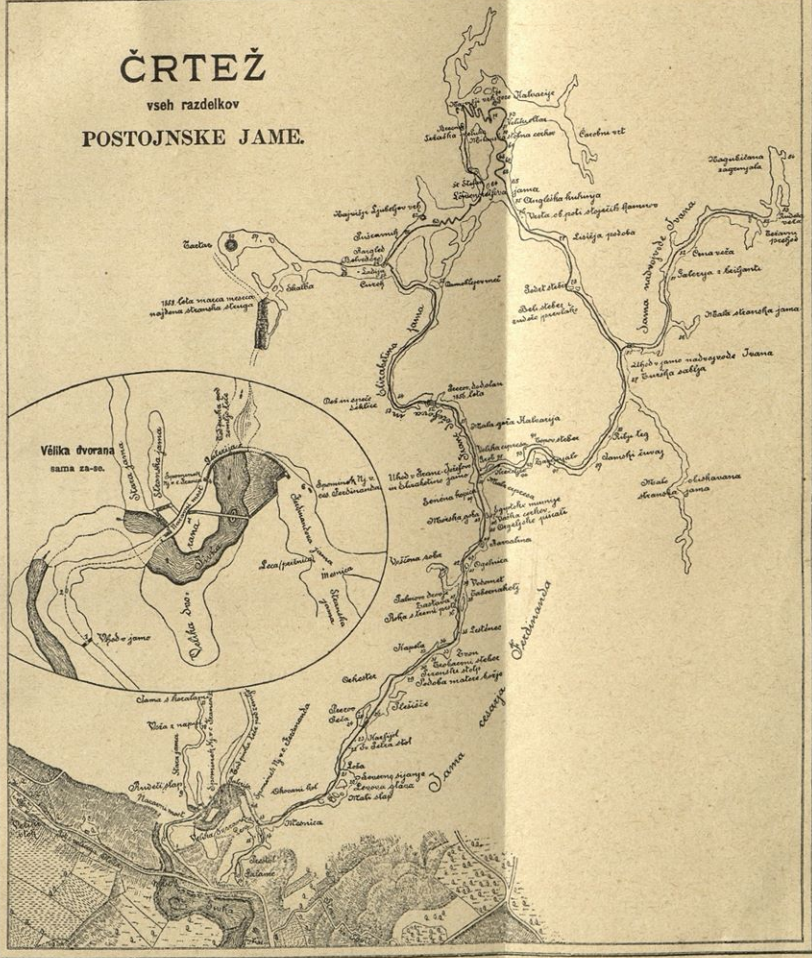
Kazalo.

	Stran
Predgovor k pomnoženi izdaji	5
I. Postojna in njena okolica	7
II. Zgodovina Postojnske jame	12
III. Stara jama	17
IV. Ferdinandova jama	21
V. Franc Josipova in Elizabetina jama	25
VI. Jama cesarice Marije Ane	30
VII. Gora Kalvarija	32
VIII. Ostali del Ferdinandove jame	35
Lepi sprehodi in izleti po okolici	40
Jama pri Velikem Otoku	41
„Črna“ in „Pivška jama“ pri Postojni	43
Predjamski grad	44
Planina in grad Haasberg	46
Planinska jama	47
Škocijanske jame v Haasberških gozjdih in veliki na- ravni most	50
Cérknica in znamenito jezero njeno	53

ČRTEŽ
vseh razdelkov
POSTOJNSKE JAME.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000509305

